

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง :
กรณีศึกษาเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ .

**The Hmong's Adaptation to the Urban Communities :
A Case Study at Muang Chiang Mai District**

โดย

นายลี้ศึก ฤทธิเนติกุล

ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่

กรมประชาสงเคราะห์

สนับสนุนการวิจัยโดย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ตุลาคม 2540

ก

กิติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี ต้องขอขอบคุณคณะกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ ที่ได้กรุณาสับสนุนแนะนำการจัดทำโครงการ ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ได้สนับสนุนทุนการวิจัยและขอขอบคุณ อาจารย์สนิทวงศ์ประเสริฐ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการวิจัยในมิติทางวัฒนธรรม

ขอขอบคุณพี่น้องชาวม้งในเมืองเชียงใหม่ที่ให้ความร่วมมือ เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยในครั้งนี้

ข บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "การปรับตัวกับวิถีชีวิตในเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่" ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุที่ชาวเขาเผ่าม้งต้องเข้ามาดำรงชีวิตในเมือง ศึกษาปัญหาและการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอด ผลกระทบกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความผูกพัน กับชุมชนดั้งเดิม และการปรับตัวกับชุมชนใหม่

ผลจากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการดูแลสุขภาพ มีการใช้วิธีการแบบพื้นบ้านควบคู่กับการใช้วิธีการแพทย์สมัยใหม่ วัฒนธรรมการควบคุมทางสังคมมีการใช้ทั้งกฎจารีตประเพณีและการใช้กฎหมายบ้านเมือง โดยการใช้อกฎหมายบ้านเมืองนั้นมักจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกันบ้างในด้านศิลปะและการแสดงนั้น ชาวม้งในเมืองเชียงใหม่ยังคงรักษาศิลปะดั้งเดิมไว้ ในขณะที่คนรุ่นใหม่บางส่วนได้ปรับเปลี่ยนการเต้นรำตามยุคสมัยปัจจุบันมาใช้ด้วย

ในด้านเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ความเชื่อ ชาวม้งในตัวเมืองเชียงใหม่ยังมีความเชื่อ เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ วิญญาณต่าง ๆ และมีการปฏิบัติกรเช่นไหว้เช่นเดิม โดยที่ชาวม้งถือว่าการลงมาในเมืองเชียงใหม่เป็นการลงมาทำมาหากินเท่านั้น บ้านพิธีกรรมจริง ๆ ก็คือ ชุมชนดั้งเดิม

ในด้านเศรษฐกิจนั้นมีการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงจากการทำเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพมาสู่การประกอบอาชีพการอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการค้าขาย โดยเชื่อมโยงเครือข่ายทางการค้าระหว่างชาวม้งด้วยกันเอง ชาวม้งกับคนพื้นราบ และชาวม้งกับคนต่างประเทศ ในปัจจุบันการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับคนพื้นราบเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือ ควรจะนำการวิจัยด้านใดด้านหนึ่งอย่างเจาะลึก

Abstract

The objectives of this research entitled "The Hmong's Adaptation to the Urban Communities : A Case Study at Muang Chiang Mai District" were to study the cause of the Hmong's moving to urban communities, problem and cultural adaptation, social change affecting on the traditional culture, connecting with traditional communities and the Hmong's adaption to the new communities.

From the research findings it has been found that the culturally health care of the Hmong were both traditional curing and modern medical methods. The social control are both traditional laws and the state laws. It has been found that as using state laws were affecting to the kinship relationship of the Hmong. The Hmong were conducting traditional arts and show performance. In addition the young generation have changed to conduct the modern dance performance.

The Hmong's believe system still related to the super natural power and spirits. Their residences in urban communities were only for new occupations, their rituals were performed at the residence in the old communities.

The Hmong's have changed from subsistence farming to small household industries and trades. Their business connects with Hmong, Lowlander and Westerners. In modern age the Hmong enable to adapt to the Lowlanders neighbours.

Suggestion of the researcher was to conduct indepth and specific facet research.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
บทที่ 1 บทนำ	
1. ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
2. การทบทวนวรรณกรรม	2
2.1 ประวัติโดยสังเขปของชาวม้ง	2
2.2 การอพยพและการกระจาย	5
2.3 ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม	5
2.4 วัฒนธรรมกับการปรับตัว	9
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	16
4. ขอบเขตของการวิจัย	16
5. ระเบียบวิธีการวิจัย	16
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย	18
7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	19
บทที่ 2 ผลการวิจัย	
ก. ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ของชาวเขาเผ่าม้ง	20
ข. ผลการศึกษาวิจัย	20
1. การปรับตัวด้านการดูแลสุขภาพ	21
2. การปรับตัวทางด้านนิติธรรม	25
3. การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ	31
4. การปรับตัวทางด้านคติธรรม	33

	หน้า
5. การปรับตัวทางด้านศิลปกรรม	33
6. การปรับตัวทางด้านวัฒนธรรม	34
7. การปรับตัวกับคนพื้นที่ราบที่เป็นเพื่อนบ้าน	35
บทที่ 3 ข้อวิจารณ์	
ข้อวิจารณ์	36
บทที่ 4 สรุปลงและข้อเสนอแนะ	
1. ขอสรุปลง	39
2. ข้อเสนอแนะ	40
บรรณานุกรม	41
ภาคผนวก	44
ประวัตินักวิจัย	

บทที่ 1

บทนำ (Introduction)

1. ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในภาคเหนือของประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ หลากหลายภาษาวัฒนธรรมความเชื่อถือ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์เคยเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองนับตั้งแต่ พ.ศ. 2508 เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทยเข้าไปใช้ชาวเขาบางเผ่าเป็นมวลชนในเขตต่าง ๆ เช่น เขตเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์และเขตบ้านร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าม้ง

วนิช (2532) กล่าวว่า ปัญหาของชาวเขา คือ การตัดต้นไม้ทำลายป่า การปลูกฝิ่น ความมั่นคงชายแดน และมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ต่ำกว่าประชากรกลุ่มอื่น ๆ ทำให้เกิดการเรียกร้อง (Requesting) ต่อทางราชการ หากไม่ได้รับการตอบสนองก็จะมีกรณีดิ้นรน (Struggling) และท้ายที่สุดจะมีการรวมกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันทำการสู้รบ (Fighting) ซึ่งยากแก่การแก้ไขให้กลับสู่สภาพปกติได้

แนวทางการแก้ไขปัญหาของชาวเขา เกิดจากผู้มีอำนาจหลากหลายงาน หลากหลายความคิด เช่น พลโท รวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์ แม่ทัพกองทัพภาคที่ 3 กล่าวว่า คนที่ทำลายชาติไม่ใช่คนที่ขโมยตัดไม้ 20-30 ท่อน แต่เป็นพวกชาวเขา ในขณะที่นายไพโรจน์ สุวรรณกร รองอธิบดีกรมป่าไม้ มีแนวคิด ว่า ต้องบังคับจับชาวเขามาทำหมันเพื่อไม่ให้ขยายพันธุ์ เพราะชาวเขาไม่นิยมคุมกำเนิด เนื่องจากถือว่าผิดประเพณี และจะต้องพยายามกลืนชาติให้ได้ (สยามรัฐ 27 ก.พ. 29)

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 6 กรกฎาคม 2519 มีสาระสำคัญคือให้กรมประชา-สงเคราะห์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งได้นำนโยบายรวมพวก เพื่อให้ชาวเขามาเป็นคนไทยที่มีคุณภาพ สามารถช่วยตนเองได้ (ศยามล และคณะ, 2535)

ในขณะที่ปัญหาของชาวเขา ยังมีต่อไป นักคิดและนักปฏิบัติจากหลากหลายสำนัก หลากหลายองค์การกำลังคิดและกำลังปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาอยู่นั้น ได้มีชาวเขาส่วนหนึ่งละทิ้งท้องถิ่นและชุมชนดั้งเดิมมุ่งสู่ชุมชนใหญ่ในเมือง

ในกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการอพยพมาอยู่ในเมือง ในลักษณะเช่าบ้าน ชื้อบ้านเอง อาศัยอยู่กับนายจ้าง ประกอบอาชีพ รับราชการ ค้าขาย และรับจ้าง ชาวเขาเผ่าม้งเป็นกลุ่มชนที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การสืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณีรุ่นต่อรุ่นด้วยการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะชาวม้งไม่มีหนังสือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

การดำรงชีวิตในชุมชนใหม่ที่ล้อมรอบด้วยกลุ่มชนอื่น ๆ ที่มีประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จำเป็นจะต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาการปรับตัวของชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนเมือง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การดูแลสุขภาพ และความสัมพันธ์กับชุมชนเดิม และความมุ่งหวังที่จะให้คนรุ่นใหม่อยู่รอดในสังคมและวัฒนธรรมใหม่

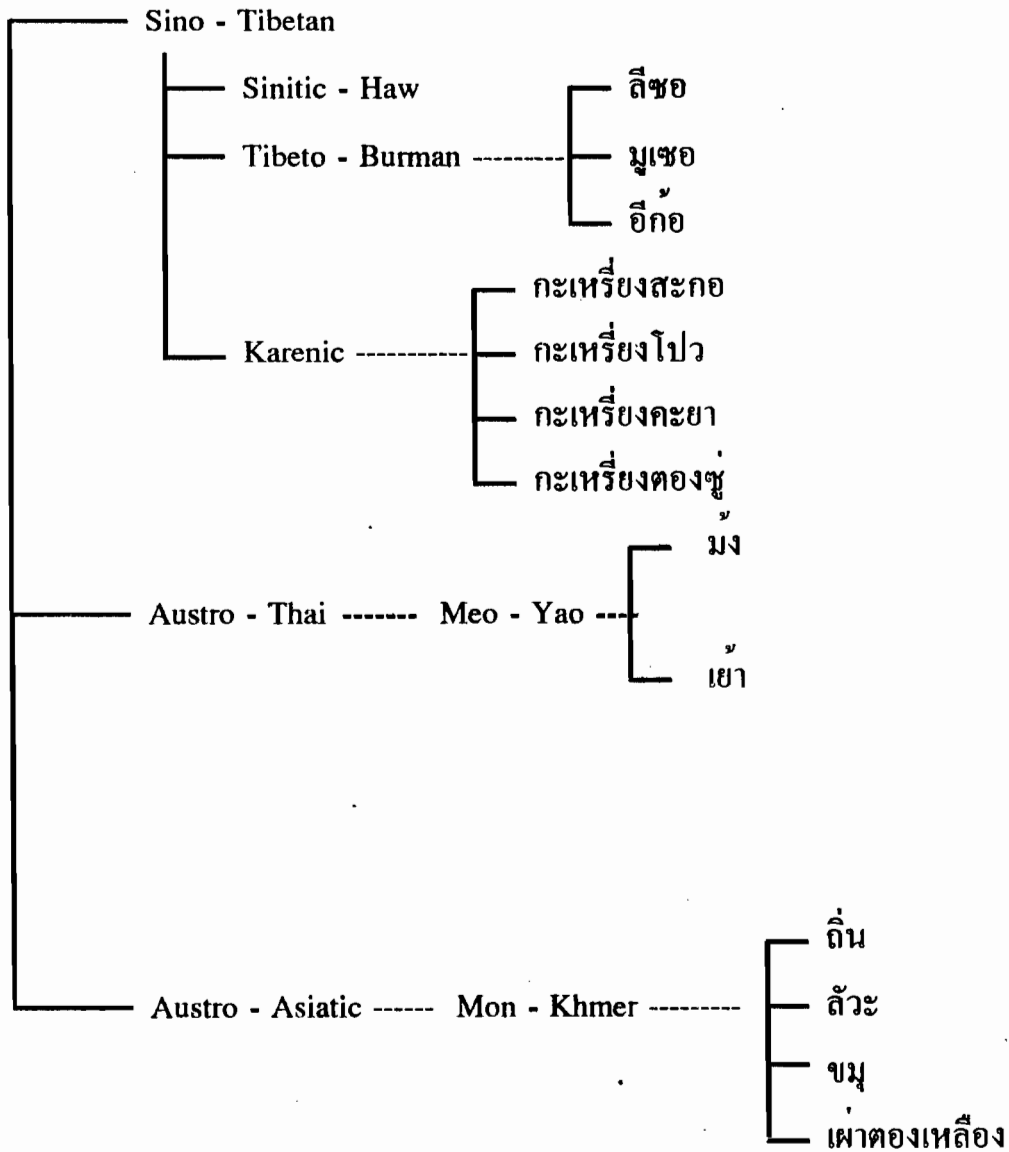
2. การทบทวนวรรณกรรม

2.1 ประวัติโดยสังเขปของชาวม้ง

ชาวม้งโดยทั่วไปจะรู้จักประวัติของชาวม้งเองโดยการบอกเล่าเป็นนิทานหรือตำนานถ่ายทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ตามตำนานม้งกล่าวว่า คินแดนอันไกลโพ้นที่บรรพบุรุษชาวม้งเคยอยู่มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี พื้นผิวปกคลุมไปด้วยหิมะ (Daus xib daus npu) เวลากลางคืนยาวนานถึง 6 เดือน และกลางวันยาวนานถึง 6 เดือนเช่นกัน (Lue vang and Lewis, 1990:viii)

Cooper et. al. (1991:5) กล่าวถึงประวัติของชาวม้งว่า ตามตำนานบอกเล่าของม้งได้อธิบายถึงคินแดนกำเนิดของชาวม้งว่า ปกคลุมด้วยน้ำแข็ง และหิมะซึ่งมีกลางวันและกลางคืนต่างกันถึง 6 เดือน จากตำนานนี้ทำให้สามารถเดาได้ว่าถิ่นกำเนิดของชาวม้งอาจจะเป็นที่ใดที่หนึ่งในประเทศมองโกเลีย ทิเบต หรือ แลบลแลนด์ ประวัติศาสตร์จีนได้กล่าวถึงชาวม้งเมื่อ 2679 ปีก่อนคริสตกาลหรือประมาณ 4675 ปีมาแล้วว่า ชาว “เหมียว” หรือ “Miao” ได้ถูกจีนเนรเทศออกจากศูนย์กลางของที่ราบลุ่มหยางเจ (Central Yangtze Plain)

การจำแนกเผ่าพันธุ์ การจำแนกเผ่าพันธุ์ชาวเขาอาศัยหลักการทางภาษา ซึ่ง Tribal Research Institute (1995) ได้จำแนกเผ่าพันธุ์ของชาวเขาดังต่อไปนี้

ที่มาของชื่อม้งหรือแม้ว Mottin (1980:3) ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อเรียกชนเผ่าม้งว่ายังเป็นที่ยังสงสัย เป็นปริศนาอีกชั้นในภาษาจีนเขียนชื่อม้งว่า 苗 ซึ่งหมายถึงหญ้าหรือพืชพันธุ์ที่ขึ้นอยู่ในทุ่งนา ในขณะที่ชาวม้งเรียกตัวเองว่า “ม้ง” หรือ “ฮม้ง” (“Mong” or “Hmong”) และชาวม้งเองไม่ชอบให้ใครเรียกพวกเขาว่า “แม้ว” (Meo)

จากการศึกษาจากผู้สูงอาวุโสชาวม้งหลายคน ไม่สามารถจะสืบสาวเรื่องราวในอดีตเมื่อชาวม้งอยู่ในประเทศจีน ทราบเพียงแต่ว่าชาวม้งมีความสัมพันธ์กับชาวจีนมานาน ทั้งในฐานะลูกค้า ซึ่งชาวจีนจะเป็นผู้มีฐานะเหนือกว่าซึ่งชาวม้งเรียกว่า “ลอป่า” หรือ เฒ่าแก่ และความสัมพันธ์กับชาวจีนอีกฐานะหนึ่งคือการเป็นคู่สงคราม จนกระทั่งชาวม้งอพยพเข้าสู่ประเทศไทยแล้วยังจะต้องพบกับ การข่มขู่ กดขี่ขูดรีดจากทหารจีน (เข้าใจว่าเป็นทหารจีนกองพล 93 ที่พ่ายแพ้แก่พรรคคอมมิวนิสต์จีน และอพยพเข้ามาอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย) ชาวม้งเรียกจีนกลุ่มนี้ว่า “ฉัวต้อ” (Suav Rog) นอกจากนี้ชาวม้งยังมีความสัมพันธ์กับชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ “จีนขอทาน” ม้งเรียกว่า “ฉัวต้อว์” (Suav Ruam) คนจีนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมคล้าย ๆ วัฒนธรรมของไทย จะเดินทางไปยื่นหน้าประตูของชาวม้งผู้มีฐานะดีแล้วร้องเพลงอวยพร “จาเซี่ยเม้ง” (Tsa Txhij Meej) หมายถึง การปิดเป่าสิ่งเลวร้ายทั้งหลายให้หายไปและการปลูกให้สิ่งดี ๆ ทั้งหลายขึ้นขึ้นมาอยู่คู่กับครอบครัวนั้น ๆ ตลอดไป เมื่อร้องเพลงจบแล้วเจ้าของบ้านจะต้องจ่ายเงินให้ “ฉัวต้อว์” จึงยอมจากไป

ผู้อาวุโสชาวม้ง (ใจหทัยลี, 2540) เล่าว่า กลุ่มพ่อค้าและกลุ่มจีนขอทาน จะเรียกชาวม้งว่า “โกตี” แปลว่า “พี่น้อง” ส่วนกลุ่มทหารจีนที่มาในหมู่บ้านนั้นจะนำสินค้ามาบ้างเล็กน้อย ทำท่าแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า จากนั้นก็หาเรื่องหรือหาเหตุให้มีเรื่อง และทำการข่มขู่เอาเงิน ผืนและผ้าไป คำขู่ของกลุ่ม “ฉัวต้อ” นี้ มักจะใช้คำว่า “จี้กูเหมียวซือ” แล้วยิงปืนข่มขู่ตามหรือไม่ก็ยิงทิ้งเลย ชาวม้งจึงมีความรู้สึกว่าคำว่า “แม่ว” ซึ่งเป็นคำที่จีนใช้เรียกชาวม้งนั้นเป็นคำไม่ดี

ผู้อาวุโสชาวจีน (Liaw Yao , 2539) กล่าวว่า คำว่า “เหมียวซือ” (Miaozu) ที่ชาวจีนใช้เรียกชาวม้งนั้นมีความหมายในทางดูถูกมาก เปรียบเสมือนเป็นสัตว์หรือแมลงเท่านั้น เช่นเดียวกับคนพื้นที่ราบบางคนที่เห็นชาวเขา แล้วเรียกพวกเขาว่า “แมง” (ผู้วิจัย)

Louisa Schein (1986:77) นักมนุษยวิทยาชาวจีนรายงานว่ คำว่า “Miao” หรือ “แม่ว” มีความหมายในทางเสื่อมเสีย เป็นคำเรียกของชาว Han และกลุ่มคนอื่น ๆ ประวัติศาสตร์จีนบันทึกไว้ว่า มีการใช้คำว่า “Miao” เรียกชาวม้งอย่างกว้างขวางและมีหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ได้พยายามขจัด ความหมายในทางเสื่อมเสียออกไป

2.2 การอพยพและการกระจาย

Leeseuk (1997) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์จีนได้เริ่มต้นบันทึกถึงการอพยพของชนชาติม้งจากที่ราบลุ่มหยางเจ (Yangtse) ไปยังภูเขาทางทิศตะวันตก และพื้นที่อันขรุขระในมณฑลไควโจและมณฑลใกล้เคียงได้แก่ มณฑลหูหนาน มณฑลกวางสี และอพยพต่อไปยังภูเขาสูงในเขตประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และประเทศไทย ตามลำดับ ในปี 1975 รัฐบาลลาวพ่ายแพ้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ชาวม้งในประเทศลาวส่วนหนึ่งได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง องค์การสหประชาชาติได้จัดส่งชาวม้งเหล่านั้นไปยังประเทศที่ 3 อีกครั้งหนึ่งได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ในปัจจุบันนี้จึงอาจถือได้ว่ามีชาวม้งกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องปรับตัวทางวัฒนธรรมบางส่วนให้เข้ากับประเทศนั้น ๆ ให้ได้ในระดับหนึ่ง

2.3 ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม

คำรัง (2539: ราชการโทรทัศน์ช่อง 9) กล่าวว่าวัฒนธรรมคือวิถีชีวิต หรือ way of life ยิ่งยง (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ : คำนำ) กล่าวว่า “วัฒนธรรม” เป็นเครื่องช่วยในการปรับตัวของมนุษย์เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ การเมือง และสังคม มนุษย์แต่ละชาติพันธุ์ต่างก็มีภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาในชุมชนของตน

ยศ (2537:11) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ตามแนวคิดทางมนุษยวิทยาว่า การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมทำให้สมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ อยู่รอดได้ สามารถคาดคะเนพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนได้ (predictable) อย่างถูกต้อง Tylor (1958 อ้างตามยศ,2537:11) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือผลรวมของระบบความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ประเพณี ตลอดจนความสามารถ และอุปนิสัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของสังคม โดยส่วนใหญ่แล้วความหมายของวัฒนธรรมมักจะเน้นถึงระบบความเชื่อ (belief system) และค่านิยมทางสังคม (social values) วัฒนธรรมมิใช่พฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้แต่เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์

ฉลาดชาย (2536:78-80) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์ทุกแห่งหนในโลกพยายามคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อปรับตัวให้มนุษย์มีชีวิตอยู่รอดและสืบลูกหลานต่อไปได้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาและมีการเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการยาวนานเช่นกัน วัฒนธรรมมี 2 ประเภทคือ

1. วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นวัตถุที่มองเห็นได้ จับต้องได้มีให้เราเห็นและสัมผัส ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์ยุคหินกระทั่งเครื่องคอมพิวเตอร์ จรวด ดาวเทียม วัดวาอาราม เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ศาสนสถาน และรูปเคารพ

2. วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาแต่เรามองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมนี้เป็น “ความคิด” ที่อยู่เบื้องหลังของวัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นคำว่า “ความคิด” ในที่นี้มีได้หมายถึงแต่เพียงความคิดที่นำไปสู่การสร้างวัตถุเท่านั้นแต่หมายความรวมถึงไปถึงความคิดที่จะใช้หรือไม่ใช้สิ่งประดิษฐ์นั้นด้วย ตัวอย่างเช่น ความคิดและทฤษฎีของ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ต่อความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แต่การสร้างและใช้ระเบิดปรมาณูเป็นมหันตภัยต่อมวลมนุษยชาติและธรรมชาติ ดังนั้นความคิดไม่ใช้ระเบิดปรมาณูก็คือศีลธรรมและจริยธรรมนั่นเอง

ยศ (2537:11-13) กล่าวว่า นักมนุษยวิทยา ได้ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมทั่วโลกและได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการด้วยกันคือ

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (shared ideas) และค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรม คนในวัฒนธรรมเดียวกันสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งทำให้พฤติกรรมของเขามีความสอดคล้องต้องกันกับผู้อื่น เช่น ค่านิยมอย่างหนึ่งในสังคมไทย คือการเคารพนับถือผู้ใหญ่ เมื่อเด็กพบกับผู้ใหญ่ที่ตนรู้จัก เด็กทราบดีว่าควรจะยกมือไหว้เพื่อทักทายและแสดงความเคารพขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็คาดคะเนได้ว่า เด็กจะไหว้ตนและตนควรจะรับไหว้

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (culture is learned) ทีละเล็กละน้อยจากการเกิดและเติบโตมาในสังคมแห่งหนึ่ง วัฒนธรรมเป็น “มรดกทางสังคม” ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอด

ทางวัฒนธรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (enculturation) ซึ่งรวมถึงการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สั่งสมมาจากการเป็นสมาชิกของสังคม จากกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมนี้ ทำให้มนุษย์สามารถปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ มนุษย์จะยอมรับสิ่งที่ดีและสังคมยอมรับมาเป็นของตน

3. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (symbol) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นเงินตรา สัญลักษณ์ไฟจราจร พระพุทธรูป ภาษาและสัญลักษณ์อื่น ๆ ช่วยให้ผู้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบและสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นไปยังคนรุ่นหลังต่อไป

4. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา สอนให้ผู้มนุษย์รู้จักหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ วางกฎเกณฑ์ให้ผู้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้สังคมทำงานไปได้อย่างมีระบบสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วัฒนธรรมสามารถช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

5. วัฒนธรรมคือกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ตัวอย่างเช่น มนุษย์ทุกแห่งหนทั่วโลกพยายามกำหนดนิยามความหมายของชีวิตและกระบวนการกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตอาจจะออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม จักรวาลวิทยา เป็นต้น

ทำให้มนุษย์สร้าง “สถาบัน” หรือ “องค์กร” ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่รองรับการตีความดังกล่าวข้างต้น เช่นเมื่อมีการกำหนดนิยามของ “อำนาจ” ก็ย่อมมีการจัดตั้งองค์กรหรือสถาบันทางการเมืองขึ้นมาตามการตีความดังกล่าว

6. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) เช่น ความคิดและค่านิยมที่มาจากวัฒนธรรมอื่น และมีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

และการยอมรับในวัฒนธรรมของเรา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงและใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อเทคโนโลยีทางการผลิตเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย หากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็วเกินไปจนกระทั่งวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติไม่อาจเปลี่ยนแปลงตามได้ทัน ก็อาจส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “วัฒนธรรมล่า” (culture lag) ทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก (alienation) อาจมีความรุนแรงถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมเกิดการแตกแยกสลาย

สไนท (2539) ได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ว่า วัฒนธรรมตีความหมายได้ 4 ด้าน คือ

1. **ด้านคติธรรม** ได้แก่ความเชื่อถือในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ความเชื่อเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษ เป็นต้น

2. **ด้านศิลปกรรม** ได้แก่ การแสดงการเล่น และเสียงดนตรีต่าง ๆ สิ่งที่เป็นศิลปกรรมไม่เพียงแต่มีไว้เพื่อความสนุกสนานเท่านั้นแต่ยังบ่งบอกความหมายอันลึกซึ้งของศิลปะนั้น ๆ เช่น เสียงแคนของชาวม้งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับชีวิตหลังความตาย การยกมือเพื่อกล่าวขอบคุณและการยกมือเพื่อกล่าวตอบการขอบคุณจะมีระดับที่ต่างกัน

3. **ด้านเนติธรรม** เป็นวัฒนธรรมการควบคุมทางสังคมโดยจารีตประเพณี เช่น กฎข้อห้ามคนบุกรุกเขตต้นน้ำ โดยเชื่อว่า บริเวณแหล่งกำเนิดต้นน้ำมีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่ หากผู้ใดบุกรุกก็จะได้รับอันตราย จะเจ็บป่วยและอาจตายได้กฎข้อห้ามของชาวม้งบางตระกูลที่ไม่ให้พ่อสามีเข้าไปในห้องนอนลูกสะใภ้โดยเด็ดขาด คนแก่เล่าว่าตระกูลใดที่มีกฎข้อห้ามดังกล่าวแสดงว่าในอดีตเคยมีการประทุพผิตศีลธรรมระหว่างพ่อสามีกับลูกสะใภ้ คนโบราณจึงมีการสาบแช่งไว้ หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามและทำผิดกฎจะต้องได้รับโทษจากวิญญาณบรรพบุรุษ ทำให้มีอันตรายถึงชีวิตได้

4. **ด้านวัตถุธรรม** ในสังคมชาวเขานั้นวัตถุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์จะต้องมีวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองหรือคุ้มครองอยู่เบื้องหลัง เช่น พิธีทางการเกษตร สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ล้วนแต่มี “ขวัญ” ทั้งสิ้นในโอกาสเทศกาลสำคัญต่าง ๆ จึงมีพิธีกรรมเรียกขวัญของวัตถุเหล่านั้น เช่นพิธี

กรรมกึ่งปีใหม่ของเผ่าม้ง จะมีการเผากระดาษและติดกระดาษเพื่อบูชาและเรียกขวัญของ มีด ขวาน ปืน เต่าไฟ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองได้ก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลแก่ชีวิตของชาวม้งผู้เป็นเจ้าของในรอบปีที่ผ่านมา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือวัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมซึ่งเกิดจาก วัฒนธรรมที่ไม่เป็นรูปธรรม (ระบบคิด) นั้นเอง

2.4 วัฒนธรรมกับการปรับตัว

นับตั้งแต่อดีตกาลชาวเขาเผ่าม้งมีวัฒนธรรมอยู่กับป่า มีความเชื่อว่าป่าเป็นของพระเจ้า (ผีฟ้า ผีดิน) มีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ ในการใช้ประโยชน์จากป่าจะต้องขออนุญาตจากวิญญาณผู้คุ้มครองเสียก่อนและจะต้องไม่ใช้มากจนเกินไป (exploitation) อันเป็นการขูดรีดธรรมชาติมากเกินไป

เจิมศักดิ์ (2534 : 263) กล่าวว่าป่า มีความหมายครอบคลุมจนถึงได้ว่าเป็นระบบทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองและระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จากการที่ป่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติในทัศนะของมนุษย์ และกลายเป็นของรัฐในเวลาต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายป่าไม้ วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกับป่า วัฒนธรรมการผลิตทางการเกษตรจะต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และกาลเวลา

ในภูเขา เกษตรกรชาวเขามีการปรับตัวมาทำการเกษตรกรรมอย่างถาวรไม่ค่อยมีการอพยพเคลื่อนย้ายอีกต่อไป ในยุคหนึ่งรัฐมีการส่งเสริมให้เกษตรกรชาวเขาปลูกข้าวโพดเพื่อการค้า ป่าไม้ที่สูงถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปกระแสสังคมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติรุนแรงมากขึ้น ชาวเขาถูกตราหน้าว่าเป็นตัวการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐต้องการให้ชาวเขายุติการปลูกฝิ่น และลดการใช้พื้นที่การเกษตรลง จึงส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชพันธุ์ใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตต่อพื้นที่สูง มีรายได้สุทธิต่อไร่สูงชาวเขาจำต้องปรับตัวตามกระแสสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ ระบบการเกษตรจารีตประเพณีที่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลง โดยกระแสโลกมีการผลิตเพื่อการค้า (comodity crop) นับตั้งแต่รัฐบาลอนุญาตให้ชาวม้งปลูกฝิ่นเพื่อส่งขายให้รัฐบาลจนกระทั่งการปลูกข้าวโพดเพื่อการส่งออกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา

อันที่จริงองค์กรท้องถิ่นของเขาได้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นเวลานาน ในการที่จะส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่นเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ (Kanok et.al., xxx)

รัชนิวัลย์ (ไม่ปรากฏปีพิมพ์, 55) กล่าวว่า ปัจจุบันชาวเขามีความตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมของตนเองน้อยและมักจะถูกแทรกแซงโดยอิทธิพลจากแนวความคิดของคนพื้นที่ราบเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ระบบสังคมหรือแนวคิดของชาวเขาเปลี่ยนไป

สุพรรณ (ไม่ปรากฏปีพิมพ์, 57) ได้ศึกษาโครงการพัฒนาชุมชนชาวเขาลำปาง โดยมีจุดมุ่งหมายให้ชาวเขามีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สามารถปรับตัวใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยอย่างสงบสุข โดยมีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายลักษณะ เช่น การพัฒนาด้านการเกษตร และหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น Ya Va Thai et.al. (1986:VII-VIII) กล่าวว่ายังมีอยู่หลายตระกูลหลายพื้นที่ ขอบปลีกรอบยทางวัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติย่อมมีความแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามในความหมายหลักโดยรวมของวัฒนธรรมและประเพณีที่ปฏิบัติ ถือว่าได้เป็นสากล สามารถสื่อผ่านกันได้หมด วัฒนธรรมประเพณีของม้งเป็นสิ่งที่จะรักษาศักดิ์ศรีของชาวม้งเอาไว้ ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชาวม้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครมาบังคับได้ ทุกคนมีสิทธิ์เชื่อ และกระทำพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเอง

Yves Bertrais (1986:V) กล่าวว่า หากจะถามชาวม้งว่าประเพณีอะไรมีค่ามากที่สุดในชีวิตของชาวม้ง จะได้รับคำตอบว่า ประเพณีที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตของชาวม้งคือ ประเพณีงานศพ

Mottin (1978:Foreword) กล่าวว่า ชาวม้งเป็นชนชาติส่วนน้อยที่ต้องเผชิญหน้ากับชาติที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ ตัวอย่างเช่น ชนชาติจีนซึ่งมีจำนวนถึง 250 เท่าของชนชาติม้ง แต่ชนชาติจีนก็ไม่สามารถกลืนชนชาติม้งได้ ชาวม้งไม่ควรละอายที่เกิดมาเป็นม้งแต่ควรจะอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีอันเป็นมรดกจากบรรพบุรุษเอาไว้ต่อไป

Lue Vang and Lewis (1990 : XI) กล่าวว่า ชาวเมืองทุกเทศทุกวัยต้องเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชาวเมืองไว้ ถึงแม้ว่าชาวเมืองจะปรับตัวยอมรับวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในสังคมก็ตาม ชาวเมืองควรจะอนุรักษ์วัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นเมืองเอาไว้ ไม่ควรที่จะเร่งรีบรับเอาวัฒนธรรมของผู้อื่นมาทดแทนของตนเองเสียทั้งหมด

กฎหมายและความเชื่อทางศาสนาในแต่ละสังคมมิได้เป็นสิ่งมงายไรสาระเสียเลยทีเดียว หากแต่เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลทางเศรษฐกิจและมีบทบาทหน้าที่กลไกสำคัญช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอดได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างเช่น ลัทธิบูชาของชาวฮินดูในอินเดีย วัวเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าสูงในอินเดีย วัวกินใบหญ้าใบไม้ซึ่งไม่มีประโยชน์ต่อมนุษย์เป็นอาหาร แต่วัวกลับให้นมซึ่งเป็นอาหารหลักของชาวอินเดีย วัวเป็นแรงงานสำคัญในการไถไร่ ไถนา มูลวัวเป็นปุ๋ยธรรมชาติ เนื้อวัวเป็นอาหารหลักของพวกจัณฑาลและเป็นอุตสาหกรรมเครื่องหนังสำคัญของอินเดีย ด้วยเหตุนี้วัวจึงเป็นทรัพยากรสำคัญและจำเป็นแก่ชีวิต ลัทธิบูชาวัวในศาสนาฮินดูเป็นเสมือนกับเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้มนุษย์รักษาความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรกับประชากร และช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอดของตน (Harris, 1966 : 51-63. อ้างตาม ยศ, 2537 : 208-209)

เครื่องประดับกายของชาวเขาวางเผ่าแสดงถึงสถานภาพทางสังคมเช่น หมอผี ถือเป็นตัวชี้วัดฐานะทางสังคมเช่นเครื่องเงินต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุบางประการเช่น (1) การค้นพบและการคิดค้น (discovery and invention) ไม่ว่าจะเป็นการคิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้หรือเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ (2) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) เช่นการหิบบีมความคิดความเชื่อหรือเทคโนโลยีการผลิตจากสังคมวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง (3) การครอบงำทางวัฒนธรรม (acculturation) หมายถึงการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมสองวัฒนธรรมซึ่งแตกต่างกันทั้งในด้านอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองและความเจริญทางด้านเทคโนโลยีวัฒนธรรมที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองค่อนกว่าจะเป็นฝ่ายถูกครอบงำและขัดแย้งแนวความคิด (ยศ,2537: 231)

1. การปรับตัวทางด้านการดูแลสุขภาพ Bliatout (1986:351) กล่าวว่าชาวม้งมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ (Soul) และสุขภาพจิต (Mental Health) ในร่างกายของบุคคลหนึ่ง ๆ จะมีวิญญาณอยู่ 3 ดวงคือ อยู่บนส่วนหัวหนึ่งดวง ในส่วนของร่างกายหนึ่งดวง และส่วนขาหนึ่งดวง หลังจากตายไปแล้ววิญญาณดวงหนึ่งจะกลับมาอยู่ดูแลลูกหลาน ดวงหนึ่งอยู่ที่หลุมศพ อีกดวงหนึ่งจะล่องลอยไปยังสวรรค์ และจะมาบังเกิดใหม่

วิญญาณทุกดวงจะต้องอยู่ด้วยกันในร่างกายของมนุษย์ เมื่อใดที่ดวงวิญญาณดวงใดหรือสองดวงแยกออกไปนาน ๆ จะทำให้ร่างกายเกิดอาการเจ็บป่วย

นอกจากนี้ม้งยังมีวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor Spirits) วิญญาณผีป่าผีดอย (Nature Spirits) วิญญาณชั่วร้าย (Evil Spirits) และวิญญาณหรือผีบ้าน (House Spirits) หากทำผิดหรือละเมิดต่อวิญญาณเหล่านั้นจะได้รับความเจ็บป่วยด้วยเช่นกัน ดังนั้นจะต้องทำการรักษาด้วยการเซ่นไหว้ (Sacrifice)

Xoua Thao (1986:366-377) กล่าวว่า ชาวม้งมีความเชื่อว่า ความเจ็บป่วยมีมาจากหลายสาเหตุได้แก่ วิญญาณหายออกจากร่าง (Loss of soul) สาเหตุจากธรรมชาติ (Nature causes) สาเหตุจากอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural or spirits cause) เวทย์มนต์ (magical causes) และจากสาเหตุทางร่างกาย (Organic causes)

วิธีการบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวม้งใช้ยาสมุนไพร การเข้าทรง (Shamanism) ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้แล้วแต่การวินิจฉัยอาการป่วย ซึ่งวิธีการรักษาอาการป่วยต่าง ๆ จะเป็นไปด้วยความสลับซับซ้อน การรักษาด้วยยาสมุนไพรจะเป็นการรักษาอาการผิดปกติทางร่างกาย โดยเชื่อว่าในตัวยาสมุนไพรนั้นมีวิญญาณ (Medical spirits) ควบคุมอยู่ ส่วนการบำบัดรักษาด้วยการเข้าทรงนั้นเป็นการเรียกวิญญาณที่ออกจากร่างแล้วให้กลับสู่ร่างกายผู้ป่วยอีกครั้งหนึ่ง

2. การปรับตัวทางค่านิยมและการปกครอง (เนติธรรม) Goldstein (1986:135-142) ได้ศึกษากรณีความผิดทางเพศของชาวม้งในสหรัฐอเมริกา ในสังคมม้งนั้นการข่มขืนหรือความผิดทางเพศเป็นกรณีระหว่างครอบครัว หรือระหว่างตระกูล ไม่ใช่ความผิดระหว่างเพศหรือคู่กรณีสองต่อสอง ทั้งนี้เพราะหากเป็นเรื่องภายในครอบครัวแล้วเพศหญิงจะมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจในบางอย่าง แต่หากเป็นกรณีภายนอกครอบครัวแล้วเพศหญิงจะไม่มีสิทธิ์มีเสียงในการตัดสินใจใด ๆ ทั้งสิ้น

ได้มีกรณีข่มขืนเกิดขึ้น ในสังคมม้งในสหรัฐอเมริกาที่ทำการศึกษามารดาของทั้งสองฝ่ายได้พยายามอ้างกฎจารีตประเพณีที่เคยใช้มาเมื่อยังอยู่ในประเทศลาว ในที่สุดได้มีการเจรจาตกลงให้ฝ่ายชายต้องเสียค่าปรับให้ฝ่ายหญิงเท่า ๆ กับค่าสินสอดในการแต่งงาน นั่นหมายความว่าทั้งคู่อาจมีการแต่งงานเกิดขึ้นจริง ๆ หลังจากเจรจาตกลงกันแล้ว ฝ่ายชายไม่ยอมจ่ายเงินตามข้อตกลงที่ทำขึ้นตามกฎหมายจารีตประเพณีดั้งเดิม ฝ่ายหญิงจึงต้องเข้าแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจอเมริกัน เมื่อมีอำนาจจากภายนอกมาแทรกแซง จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองตระกูลสิ้นสุดลง ฝ่ายชายได้พยายามขอเจรจาตกลงอีกครั้ง เพื่อขอแต่งงานกับฝ่ายหญิง แต่ตำรวจอเมริกันไม่ยอมจะต้องมีการจับกุมลงโทษตามกฎหมายเท่านั้น

3. การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคม Lee (1986:55-69) ได้ศึกษาถึงชุมชนม้งในประเทศออสเตรเลีย โดยอ้างคำกล่าวของ Dalton (1971:14-16) ความมีศักดิ์ศรีในสังคมของชาวม้งนั้นขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรที่ครอบครัวสามารถผลิตได้ การเกษตรกรรมไม่เพียงแต่เพิ่มพิธีกรรมต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังเพิ่มให้บุคคลมีบทบาททางสังคมมากขึ้น และเกิดความขัดเจนในการแบ่งแยกแรงงานในครอบครัวอีกด้วย ดังนั้นสังคมม้งจึงเป็นสังคมในระบบมาร์ชิสซึมที่ว่าฐานะ ทางเศรษฐกิจก็เป็นตัวกำหนดโครงสร้างและสถาบันทางสังคม (Marx, 1956:121 อ้างโดย Lee, 1986:55-69)

ในสังคมดั้งเดิมของชาวม้งนั้นยังชีพอยู่ได้ด้วยการเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ (Subsistence farming) สมาชิกทุกคนในครอบครัวทำงานด้วยกันตลอดเวลา ในขณะที่สังคมใหม่ในประเทศออสเตรเลีย ชาวม้งยังชีพอยู่ได้ด้วยการรับจ้าง ผู้ที่สามารถออกไปรับจ้างจะต้องเป็นแรงงานที่มีฝีมือพอสมควรและสามารถพูดภาษาอังกฤษได้เท่านั้น ผู้ที่ออกทำงานนอกบ้านจะต้องออกทำงานตั้งแต่เช้า ไปทำงานวันละ 8-12 ชั่วโมง 5-6 วันในหนึ่งสัปดาห์ ทำให้คนชราถูกทอดทิ้งสำหรับเด็ก ๆ นั้นนั่งเฝ้าการดูนอยู่หน้าโทรทัศน์ ก่อนไปโรงเรียนและหลังกลับจากโรงเรียน ทำให้คนชรามองเห็นคุณค่าของตนเอง (self - esteem) ลดลงและมีชีวิตอย่างสิ้นหวัง

Fass (1986:202-207) ได้ทำการศึกษาโครงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการจ้างงานของชุมชนชาวม้งในสหรัฐอเมริกาพบว่า ชาวม้งสามารถดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. การเย็บปักถักร้อย มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง เพื่อส่งเสริมการผลิตและนำเข้าจากญาติในประเทศไทย ประการที่สอง เพื่อให้สตรีมีส่วนร่วมในการนำสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านมาแสดงตามข้างถนน หรือตามโบสถ์ต่าง ๆ และประการที่สาม เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้มีการเพิ่มให้มีการจำหน่ายอย่างกว้างขวาง ปรากฏว่าสตรีชาวม้งจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จ สามารถทำเงินได้ปีละ 3,000 เหรียญสหรัฐ ในขณะที่สตรีชาวม้งส่วนใหญ่ทำรายได้ต่ำกว่าปีละ 75 เหรียญสหรัฐ

ข. การทำการเกษตรกรรม ชาวม้งจะทำการเกษตรทันทีหลังจากอพยพถึงสหรัฐอเมริกา โดยมีการปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน ค่อมองค์การส่งเสริมการเกษตร และองค์การชุมชนเพื่อช่วยตนเองได้ส่งเสริมให้ชาวม้งมีการปลูกผักเพื่อจำหน่าย สามารถทำรายได้ครอบครัวละ 100-500 เหรียญสหรัฐต่อฤดูกาล

ค. ธุรกิจขนาดเล็ก ชาวม้งมีการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจมีการเติบโตอย่างช้า ๆ ธุรกิจร้านขายของชำเริ่มต้นจากหนึ่งแห่งในปี 1980 จนถึงปี 1984 มีมากกว่า 30 แห่ง

ง. การจ้างงาน ถึงแม้ว่าชาวม้งจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จจากการประกอบธุรกิจเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นแต่ชาวม้งอีกจำนวนมากประกอบอาชีพด้วยการรับจ้าง โดยได้รับการฝึกอบรมโดยโครงการบริการจัดหางาน (Employment Services Project)

4. การปรับตัวทางด้านคติธรรม ชาวม้งมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องชีวิตหลังความตายเรื่องวิญญาณ เรื่องการกลับมาเกิดใหม่ของมนุษย์ และเรื่องวิญญาณภูติผีปีศาจต่าง ๆ Xouo Thao (1986:377) ได้ศึกษาชุมชนชาวม้งใหม่ในสหรัฐอเมริกา พบว่า ชาวม้งยังมีการใช้วิธีการเข้าร่างทรง (Shamanism) และการไสยาสมุนไพโรย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการเข้าทรงนั้นเป็นพิธีกรรมที่ละเอียดอ่อน ลึกลับ และยืนอยู่บนพื้นฐานแห่งการใช้คาถา สำหรับการไสยาสมุนไพรมักจะเป็นเรื่องของผู้หญิงเป็นผู้ตัดสินใจ ถึงแม้ว่าชาวม้งจะมีความเชื่ออย่างมากเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณหาย (Soul loss) และสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้เจ็บป่วย และทำการรักษาด้วยวิธีการพื้นบ้านอย่างมากมายก็ตาม จากการศึกษาทัศนคติของชาวม้ง พบว่าการใช้บริการทางการแพทย์สมัยใหม่กับชุมชนชาวม้งยังสามารถใช้กันได้อยู่

Bliatout (1986:362) ได้ศึกษาชุมชนชาวม้งในอเมริกาเช่นกัน พบว่า มีชาวม้งบางส่วนหันมานับถือศาสนาคริสต์นิกายต่าง ๆ กลุ่มที่เป็นคริสต์เหล่านั้นไม่เต็มใจที่จะใช้พิธีกรรมการเรียกวิญญาณเพื่อรักษาโรค บางคนไปไกลถึงขนาดที่ว่า หมู ไก่ ที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นเป็นอาหารของผีร้ายไม่ควรรับประทาน กลุ่มที่เป็นคริสต์จึงนิยมใช้วิธีการแพทย์สมัยใหม่ในการบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ วิธีการพื้นบ้านที่ยังพบว่ามีการใช้กันอยู่ในกลุ่มม้งคริสต์ คือ การใช้ยาสมุนไพร การนวด และการใช้เข็ม

5. การปรับตัวทางด้านศิลปกรรม การศึกษาชุมชนชาวม้งใน Isla Vista ของ Gross (1986:153) พบว่าการแสดงศิลปวัฒนธรรมการแต่งกายมีส่วนยกระดับทางเศรษฐกิจของชาวม้งได้มาก ในปี 1982 ชาวม้งทั้งชายและหญิงได้พากันแต่งกายอย่างสวยงามในงาน Santa Babara's Summer Solstice Parade ในขณะที่ชนชาติกลุ่มน้อยอินโดจีนอื่น ๆ ไม่ได้แต่งกายประจำชาติในงานนั้น ปรากฏว่าเสื้อผ้าและหัตถกรรมฝีมือของชาวม้งสามารถจำหน่ายได้จำนวนมากมาย

6. การปรับตัวด้านวัฒนธรรม สิ่งสำคัญส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับด้านวัตถุของเผ่าม้งคือ งานพิธีศพ วัตถุทุก ๆ ชิ้นในพิธีศพจะต้องมีความหมาย สิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือฮวงจุ้ย Gross (1986:146-147) ได้ศึกษาการปรับตัวของชุมชนชาวม้งใน Isla Vista พบว่าความหวงใยกังวลอย่างสูงของคนชราวม้งก็คือพิธีศพ ชาวม้งไม่สามารถหาภูเขาในสหรัฐอเมริกาที่ถูกต้องตามตำราของพวกเขา การฝังศพในสุสานนั้นบางครั้งอาจมีการฝังทับกันได้นับว่าเป็นเรื่องเศร้ามากสำหรับผู้อาวุโสชาวม้ง

Ntxoov Vaj (1995: สัมภาษณ์) กล่าวว่า ปัจจุบันงานศพของชาวม้งในสหรัฐอเมริกาและในคานาดาเปลี่ยนแปลงไป วัตถุต่าง ๆ เช่นเสื้อผ้า หมอนรองหัว ฯลฯ ไม่ได้ใช้ ทั้งนี้เพราะศพจะต้องถูกนำไปผ่าเอาเครื่องในออก ทำความสะอาด แต่งหน้าศพ และใส่โลงแบบฝรั่ง จึงสามารถนำศพมาทำพิธีกรรมตามประเพณีได้

7. ความสัมพันธ์กับชุมชนเดิม Gross (1986:149) ได้กล่าวถึงคนม้งรุ่นเก่าในชุมชนใหม่ในสหรัฐอเมริกาว่า มีคนอยากกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนเดิมในประเทศลาว เนื่องจากเกิดความว้าเหว ต้องการกลับไปใช้ชีวิตกับเพื่อนฝูงเก่า ๆ

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุ ที่ชาวเขาเผ่าม้งเข้ามาดำรงชีวิตในชุมชนเมือง
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหา การปรับตัว เพื่อความอยู่รอดในสังคมเมือง
3. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดั้งเดิมมาสู่สังคมเมือง
4. เพื่อศึกษาถึงความมุ่งหวังที่จะอยู่รอดในสังคมเมืองกับการผูกพันกับวัฒนธรรมดั้งเดิม และการปรับตัวกับวัฒนธรรมในสังคมใหม่

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาจากครอบครัวชาวเขาเผ่าม้งที่อพยพมาอยู่ในชุมชนเมือง ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

5.1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5.1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ หัวหน้าครัวเรือนและ/หรือแม่บ้านชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนเมืองเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) ตลอดจนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participatory observation) กล่าวคือร่วมอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ จะทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตของชาวม้งโดยตรง แล้วทำการจดบันทึกและอาจใช้เทปบันทึกเสียง ตลอดจนการถ่ายภาพประกอบด้วย

วิธีการดำเนินการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์ หัวหน้าครัวเรือนและ/หรือแม่บ้านชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนเมืองเชียงใหม่โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth

interview) ตลอดจนการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) กระทำโดยผู้วิจัยเอง ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) สามวิธีคือ (Denzin,1970 อ้างโดยสุภางค์,2539:129-130)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลแหล่ง เวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล

ก. แหล่งเวลา คือ จะสัมภาษณ์ทุกเวลา ทุกฤดู หรือทุกโอกาสที่ได้พบเห็น

ข. แหล่งสถานที่ คือ ทำการสัมภาษณ์ชุมชนชาวม้งหลาย ๆ อาชีพหลาย ๆ สถานที่

ค. แหล่งบุคคล คือ ทำการสัมภาษณ์บุคคลทั่ว ๆ ไปหลาย ๆ บุคคล ไม่สัมภาษณ์เฉพาะผู้นำชุมชนซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) เท่านั้น

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไรมาก โดยผู้วิจัยจะส่งบุคคลอื่นไปทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และสังเกตการณ์ในแหล่งสถานที่และแหล่งบุคคลต่าง ๆ กัน

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) คือการใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลแบบต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น การใช้วิธีการสังเกตควบคู่กันไปกับการซักถามพร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ ประกอบด้วย

นอกจากนี้ยังใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนและ/หรือแม่บ้านชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนเมืองเชียงใหม่ โดยผู้ช่วยนักวิจัยที่ได้รับการอบรมก่อน แล้วนำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยดังกล่าวข้างต้น

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.1 การวิเคราะห์สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวม้งใช้วิธีการพรรณนา

1.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การบรรยาย หรือการพรรณารายละเอียดต่าง ๆ จากการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่า ชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนเมืองเชียงใหม่ จะต้องมีการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. **ด้านการดูแลสุขภาพ** สุขภาพนับว่ามีความสำคัญมากต่อการอยู่รอดของมนุษย์ ในชุมชนดั้งเดิมของชาวม้งนั้นการดูแลสุขภาพ มีการบำบัดรักษาโดยจิตวิญญาณ (Animism) การนวด การใช้ยาสมุนไพร (Local Medicines) และการแพทย์แผนปัจจุบัน (Modern Medical Services) บ้าง การตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองที่คุณภาพของน้ำ (น้ำบ่อ) และคุณภาพของอากาศ แตกต่างจากชุมชนดั้งเดิมโดยสิ้นเชิงย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพบ้าง ในการดูแลสุขภาพชาวเขาเผ่าม้งจะต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อความอยู่รอดในชุมชนใหม่

2. **ด้านเนติธรรม** ชาวเขาเผ่าม้งซึ่งเคยใช้จารีตประเพณีในการควบคุมทางสังคม (Social Control) สามารถปรับตัวสู่ชุมชนใหม่ ด้วยการใช้อาริธประเพณีผสมผสานกับการใช้กฎหมายบ้านเมือง ตลอดจนจารีตในชุมชนใหม่ได้

3. **ด้านเศรษฐกิจ** โดยจะต้องมีการผลิต (วัตถุดิบ) คือ สินค้าต่าง ๆ เพื่อจำหน่ายโดยมีการสร้างเครือข่ายในการผลิต การจำหน่าย ทั้งในระดับภายในประเทศ (Domestic Network) และในระดับระหว่างประเทศ (International Network)

4. **ด้านคติธรรม** ชาวเขาเผ่าม้งที่มาอยู่ในชุมชนเมืองยังมีความเชื่อเกี่ยวกับจารีตประเพณีประจำเผ่าและมีการปฏิบัติได้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมชุมชนเมือง

5. **ด้านศิลปกรรม** ชาวเขาเผ่าม้งยังคงความหมายในการแสดงต่าง ๆ เช่น การดนตรี บทเพลง และมีความเข้าใจ ตลอดจนมีการถ่ายทอดสู่ชุมชนรุ่นใหม่

6. ด่านวัฒนธรรม ผลผลิตในชุมชนใหม่ไม่ใช่ผลผลิตจากการเกษตร แต่ชาวเขาเผ่าม้งยังคงเชื่อว่า การผลิตสิ่งต่าง ๆ เกิดจากวิญญาณบรรพบุรุษอยู่เบื้องหลัง เครื่องแต่งกายบางชิ้นยังคงทรงความหมายอยู่ มิใช่แต่เพียงแต่งเพื่อความสวยงามเท่านั้น เช่น แผ่นผ้าสำหรับมัดลูกติดกับหลัง แผ่นผ้ารองหมอน หรือปลอกหมอนที่ทำเป็นของขวัญสำหรับ บิดา มารดา ของฝ่ายหญิง

7. ความสัมพันธ์กับชุมชนดั้งเดิม การใช้ชีวิตในชุมชนใหม่ ไม่ได้ทำให้ชาวเขาเผ่าม้งเหล่านั้น ละทิ้งชุมชนดั้งเดิมเสียเลยทีเดียว ความสัมพันธ์กับคนหรือชุมชนเดิมยังคงมีอยู่ เช่น ประเพณีสำคัญ ๆ เช่น ปีใหม่ การแต่งงาน งานศพ การไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ เป็นต้น

การปรับตัวโดยยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่มีได้ชัดเจนบนธรรมเนียม ประเพณี และกฎหมายบ้านเมืองนั้น ในระยะเริ่มต้นจะต้องประสบปัญหา ถูกดูถูก ดูแคลนจากคนพื้นราบรอบข้าง แต่กาลเวลาผ่านไป การสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจทางสังคมทำให้สามารถอยู่ร่วมกับคนส่วนใหญ่ในชุมชนเมืองได้ ชาวเขาเผ่าม้งมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ อนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีดั้งเดิมไว้ได้ และสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตใหม่ได้ด้วยดี

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชาวม้งในชุมชนเมือง
2. ทำให้ทราบถึงสาเหตุของการอพยพมาอยู่ในชุมชนใหม่
3. ทำให้ทราบถึงกระบวนการปรับตัว การแก้ปัญหา ตลอดจนการเรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์สู่คนรุ่นใหม่
4. ทำให้รู้ถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวม้ง
5. สามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชนเมืองที่ประกอบด้วยชาวม้งและชาวพื้นราบหรือเผ่าอื่น ๆ ให้คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่สังคมมีความสงบ ผสมกลมกลืนอันจะกลายเป็นจุดเด่นของเมืองเชียงใหม่ และของประเทศไทยสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ ให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นการสร้างรายได้เข้าประเทศไทยอีกทางหนึ่ง

บทที่ 2

ผลการวิจัย (Results)

ก. ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ของชาวเขาเผ่าม้ง

ชาวเขาเผ่าม้งที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่มีอยู่ 4 ประเภท คือ

1. **ซื้อบ้าน** ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดี ประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการการซื้อบ้านจะกระจัดกระจายไปตามความพึงพอใจของแต่ละคน ไม่มีการจับกลุ่มซื้อบ้านเพื่ออยู่รวมเป็นกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มบ้านป่าแดดซึ่งนับว่าเป็นชาว ม้งกลุ่มแรกที่ริเริ่มมาซื้อที่สร้างบ้านในเมือง เป็นชาว ม้งจากบ้านคอยปุย

ในยุคบ้านป่าชาว ม้งประสบภัยจึงปล้นจากคนพื้นราบอยู่เสมอการตั้ง ถิ่นฐานอยู่เป็นกลุ่มจะเป็นการป้องกันโจรผู้ร้ายได้เป็นอย่างดีถึงแม้ว่าจะรวมกันอยู่เป็น กลุ่มก็ตาม คนที่อยู่ปลายบ้านมักจะถูกโจรขโมย ปล้นฆ่าเสมอ ๆ ชาวบ้านคอยปุยยุค บุกเบิกการตั้งถิ่นฐานในเมืองยังคงมีความเชื่อเรื่องการอยู่รวมเป็นกลุ่มจะทำให้ปลอดภัย จากโจรผู้ร้าย อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการซื้อบ้านกระจัดกระจายไปตามความพอใจ

2. **การเช่าบ้าน** จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่เช่าบ้านอยู่เป็นข้าราชการชั้น ผู้น้อย คนประกอบอาชีพค้าขาย ลูกจ้างบริษัทห้างร้านต่าง ๆ

3. **อาศัยอยู่กับนายจ้าง** กลุ่มที่อาศัยอยู่กับนายจ้างมักเป็นกลุ่มลูกจ้างที่มีฝีมือ เช่น ช่างซ่อมรถ เป็นต้น

4. **อาศัยอยู่ชุมชนแออัด** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มที่อยู่ในชุมชน แออัดมีน้อยมาก จะเป็นกลุ่มที่ประกอบกิจกรรมที่เป็นมลพิษต่อชุมชน กลุ่มเร่ขายผัก และมีบางคนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยโดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นจะ หนีการปราบปรามจับกุมมาจากชุมชนเดิม

ข. ผลจากการศึกษาวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามระดับการตั้งสมมุติฐานชั่วคราว (Working hypothesis) ดังต่อไปนี้

1. การปรับตัวด้านการดูแลสุขภาพ

การตั้งถิ่นฐานใหม่ในชุมชนเมืองที่สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงจากชุมชนเดิมโดยสิ้นเชิง การตั้งถิ่นฐานในระยะแรก ๆ การปรับตัวทางร่างกายกับสิ่งแวดล้อมใหม่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยบ่อย ๆ เช่นเป็นไข้ ท้องเสีย เป็นต้น อาการเจ็บป่วยบ่อย ๆ นี้ค่อย ๆ หายไปในเวลาต่อมา

จากการศึกษาพบว่า เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้นกับบุคคลในครอบครัว สิ่งแรกที่สุดคือพบแพทย์ก่อน จากนั้นจึงตามด้วยการรักษาด้วยวิธีการพื้นบ้าน (traditional healing) ที่เหมาะสมกับสถานที่ดูแลสุขภาพของชาวม้งในชุมชนเมืองเชียงใหม่มีดังนี้

1) การใช้วิธีการแพทย์สมัยใหม่ เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยชาวม้งจะเลือกใช้บริการทางการแพทย์เป็นอันดับแรก ในขณะเดียวกันจะมีการบำบัดรักษาโดยวิธีพื้นบ้านอื่น ๆ ประกอบกันไปด้วย จากการศึกษพบว่า ชาวม้งนิยมใช้บริการจากสถานที่พยาบาลเอกชนมากกว่าสถานพยาบาลของรัฐถึงแม้ราคาของสถานพยาบาลเอกชนจะแพงกว่าของทางราชการ ตามประเพณีของชาวม้ง ถึงแม้จะเป็นคู่มือชี้ชัดแจ้งก็ตาม จะต้องมีการเจรจาผ่านคนกลางด้วยภาษาที่สุภาพอ่อนโยนที่เรียกว่าภาษาดอกไม้ (Paj lug) สถานพยาบาลของทางราชการไม่เคยใช้ภาษาสุภาพกับพวกเขา ดังนั้นเขาจึงเลือกที่จะเสียเงินมาก แต่ได้รับคำพูดที่อ่อนหวาน และได้รับการบริการที่อบอุ่นและทันใจ (จรัล,2540)

2) การรักษาโดยวิธีการพื้นบ้าน

2.1 การวินิจฉัยโรค ผู้วินิจฉัยโรคอาจจะเป็นผู้ที่ทำการรักษาเองหรือไม่ก็ได้ ผู้วินิจฉัยจะเป็นผู้แนะนำว่าควรจะรักษาด้วยวิธีการอย่างไร ควรจะเชิญหมอชนิดไหน ซึ่งวิธีการรักษาที่ชุมชนม้งใช้จะไม่ใช้ทุก ๆ วิธีที่จะกล่าวต่อไป จากการศึกษพบว่าบางครอบครัวใช้หลายวิธีการแต่บางครอบครัวใช้เพียงหนึ่งถึงสองวิธีการเท่านั้นวิธีการที่พบว่าชาวม้งยังใช้ยังมีดังต่อไปนี้ คือ

2.1.1 การทำนาย (Fortuneteller) การทำนายนี้บางส่วนเรียนรู้มาจากชาวจีนโบราณโดยใช้วิธีการนับสัตว์ประจำวัน หรือการทำนายจากแผ่นป้าย (Saib phiaj) อีกวิธีการหนึ่งคือการถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จากการทำนาย ผู้ทำนายจะรู้ว่า ผู้ป่วยไปละเมิดวิญญาณ (Spirits) ชนิดใด ควรจะทำการรักษาด้วยวิธีใด วิธีการนี้ผู้ทำนายอาจเป็นผู้ทำการรักษาเองหรือไม่ก็ได้

2.1.2 การดูไข่ (Egg Teller or Nchuav qe) ชาวม้งใช้กระบวยน้ำเต้าตักน้ำประมาดครึ่งกระบวย แล้วตอกไข่ไก่สควใส่ลงไป ในกระบวย การกระจายของไข่ขาว และความผิดปกติของไข่แดงจะเป็นตัวบอกให้รู้สาเหตุการเจ็บป่วยและควรจะทำการรักษาด้วยวิธีอะไร

2.1.3 การตรวจใบหู (Ear Teller or Saib pob ntseg) ผู้ป่วยจะถูกนำออกมาสู่ที่ที่มีแดด ผู้วินิจฉัยสามารถอ่านสาเหตุการป่วยจากสีและเส้นเลือดฝอยบนใบหู

2.1.4 การเข้าทรง (Shamanism Teller) วิธีการนี้ไม่สามารถทำเองในชุมชนเมืองได้ จะต้องให้หมอผีทำพิธีดูให้ ในยุคโลกาภิวัตน์ ขณะที่ผู้ป่วยกำลังได้รับการรักษาอยู่ในโรงพยาบาลญาติจะส่งข่าวผ่านทางรายการวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาหม้งของกรมประชาสัมพันธ์ให้หมอผีที่อยู่ทางบ้านเข้าทรง (Ua neeb Saib) เพื่อวินิจฉัยว่าจะทำการรักษาด้วยวิธีการอย่างไรต่อไป

2.1.5 การบน (Fee Yeng) เป็นการร้องขอให้วิญญาณ (Spirits) ผู้คุ้มครองฟ้าดินทั้งหลายมาปกป้องคุ้มครองหรือรักษาผู้ป่วยให้หาย ผู้ร้องขออาจเป็นหมอผีหรือเจ้าของบ้านเองก็ได้ โดยสัญญาว่าหากรักษาคณป่วยหายจะทำการเซ่นไหว้ด้วยวัวควาย หมู เป็ด หรือไก่ (แล้วแต่จะให้สัญญา) พร้อมด้วยเหล้า และกระดาษเงินกระดาษทอง

การบนนี้นอกจากใช้ในการรักษาอาการไขแล้วยังใช้ในกรณีร้องขอให้ปกป้องรักษาให้บุคคลหรือคณะบุคคลให้ปลอดภัยจากเหตุการณ์ใด ๆ หรือปลอดภัยในรอบปี กรณีศึกษานายชวลิต แซลลี่ บ้านคอยปุ่ยที่ลงมาค้าขายในเมือง จะเดินทางระหว่างเชียงใหม่กรุงเทพฯ อยู่เสมอ ครอบครัวของนายชวลิตได้ทำการบนไว้ว่าในรอบปี 2538 หากทุกชีวิตในตระกูลมีความปลอดภัย จะทำการเซ่นไหว้ด้วยวัวหนึ่งตัว สุรา 100 จอก พร้อมกระดาษเงินกระดาษทอง ในปี 2538 นายชวลิตขับรถพลิกคว่ำหลายตลบแต่ครอบครัวที่นั่งในรถทุกคนไม่ได้รับอันตรายแม้แต่คนเดียว คนตระกูลจึง

2.2.3 การรีดเลือด (Zaws Tso) ใช้รักษาอาการไข้ ครั่นเนื้อ ครั่นตัวอาการที่เกิดจากการรับประทานอาหารเป็นพิษ เตรียมถ้วยใส่น้ำไว้นึ่งใบ ไข่จึงบดแล้วนวดส่วนหัว ส่วนลำตัว รีดมาสู่นักกลางไข่เชือกมัดให้แน่น ไข่เข็มแทงให้เลือดออก หยดเลือดลงในถ้วยน้ำที่เตรียมไว้ ลักษณะเลือดของผู้ป่วยจะจมดิ่งเป็นก้อนสีดำ ลูกลงถ้วยหากเป็นคนปกติเลือดจะมีสีแดง และมีการกระจาย

2.2.4 การเรียกวิญญาณ หรือ เรียกขวัญ (Hu Plig) ชาวเมืองเชื่อว่าร่างกายจะเจ็บป่วยหรือมีอาการผิดปกติเมื่อวิญญาณหรือขวัญหลงออกไปจากร่างกาย อาจเกิดจากการตกใจกลัว หรือ การละเมิดเจ้าที่เจ้าทางแล้วถูกเจ้าที่เจ้าทาง (Wild Spirits) จับไป ดังนั้น จึงต้องไขไก่และไข่พร้อมรูปและอุปกรณ์อื่น ๆ ไปทำพิธีเรียกขวัญให้กลับคืนมารูปร่างกาย หากเกิดกรณีร้ายแรง ไม่สามารถรักษาโดยการเรียกขวัญ จะต้องทำพิธีกรรมที่ซับซ้อนขึ้นไปอีก คือ การเข้าทรงหรืออ้วนัง (Shamanism) พิธีกรรม การเรียกขวัญนี้สามารถทำได้ที่พักในเมืองได้

2.2.5 การเข้าทรงหรืออ้วนัง (Shamanism) มี 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 เน้งมัวเดอ (เน้งตาขาว) ประเภทนี้เป็นศาสตร์ที่เรียนรู้อาชีพ ใช้อุปกรณ์ง่าย ๆ ผู้ประกอบพิธีกรรมประกอบด้วยหมอผีกับคนไขเท่านั้น เป็นการทำให้พิธีข่มขู่ให้ผีร้ายออกจากร่างผู้ป่วย คนเมืองสามารถประกอบพิธีกรรมนี้ในเมืองได้

ประเภทที่ 2 เน้งมัวดู (เน้งตาดำ) เป็นพิธีกรรมเข้าทรงที่สลับซับซ้อน นับว่าเป็นการเข้าทรงอย่างแท้จริง หมอผีไม่สามารถเรียนรู้อาชีพได้ แต่เกิดได้ด้วยวิธีการทางวิญญาณ ในตระกูลหมอผีจะมีรุ่นละหนึ่งคนเท่านั้น โดยผี (ค่านัง) จะคัดเลือกจากบุตรชายคนโตหรือคนสุดท้ายก็ได้ ผู้ที่ถูกเลือกจะเกิดเจ็บป่วยเรื้อรังเป็นเวลานาน ทำการรักษาด้วยการใด ๆ ก็ไม่หาย หมอผีจะตั้งแท่นบูชาและทำพิธีให้ผู้ป่วยเป็นหมอผี หากผู้ป่วยสามารถสั่นและเข้าทรงได้ แสดงว่า วิญญาณเน้งได้เลือกเขาเป็นหมอผีแล้ว จากนั้นการเจ็บป่วยเรื้อรังก็จะหายไปและเขาก็จะกลายเป็นหมอผี (Txiv neeb) โดยสมบูรณ์

การรักษาโรคโดยเน้งมัวดูนั้นหมายถึงว่าวิญญาณผู้ป่วยได้ถูกนำไปยังปรโลกแล้ว การเข้าทรงของหมอผีหมายถึงการขีมาเข้าสู่ปรโลกเพื่อไล่ตัววิญญาณผู้ป่วยกลับมา การรักษาขั้นนี้ผู้ป่วยจะต้องกลับไปทำพิธีกรรมยังบ้านเดิมเท่านั้น

ชาวม้งที่มาอยู่ในเมืองเชียงใหม่ถือว่าเป็นเจ้ามาทำมาหากินเปรียบเสมือนการไปทำไร่ทำสวนในยุคบ้านป่า บ้านที่แท้จริงก็ยังคงเป็นบ้านเดิมพิธีกรรมสำคัญ ๆ จะกระทำไ้เฉพาะบ้านเดิมเท่านั้น

2. การปรับตัวทางค่านิยมธรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นจริงของวิวัฒนาการของการจัดการด้านการควบคุมทางสังคมการกำหนดกติกาเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ของชาวเขาเผ่าม้ง นับตั้งแต่ยุคบ้านป่ามาจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นยุคที่ต้องมีการปรับตัวทางวัฒนธรรม หรือมีการเผชิญกับต่างวัฒนธรรมครั้งยิ่งใหญ่ที่สุด

ในยุคที่ประเทศจีนมีกระแสของการปฏิวัติทางวัฒนธรรมนั้น ชุมชนชาวม้งในประเทศไทยที่อยู่ภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็ตกอยู่ในฐานะที่ถูกปฏิวัติทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน กฎ จารีต ประเพณีที่ใช้สืบทอดกันมาแต่โบราณกาลถูกทอดทิ้งจนหมดสิ้น ผู้อาวุโสส่วนใหญ่มีความกังวลถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวม้งในอนาคต (ใจหทัยลี, 2540) แต่แล้วทุกอย่างก็กลับสู่สภาพเดิมเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสลายตัว และชุมชนชาวม้งได้กลับมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย และกลับสู่วัฒนธรรมดั้งเดิมอีกครั้งหนึ่ง

การวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมด้านการควบคุมทางสังคมสามารถแบ่งได้ 4 ยุค คือ

2.1 ยุคสังคมบ้านป่า กฎ จารีต ประเพณีที่ใช้ในการควบคุมทางสังคมด้านการกระทำความผิดต่อวัตถุหรือทรัพย์สินทางธรรมชาติที่เป็นของส่วนรวมเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ (Spirits) ความผิดต่อบุคคลถือเป็นความผิดระหว่างตระกูลหรือระหว่างกลุ่ม ความผิดฐานลักทรัพย์ การล่วงประเวณีผิดผีผิดเมีย และการฆาตกรรม ถือได้ว่าเป็นการกระทำผิดโดยเจตนา จะต้องได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง ดังต่อไปนี้

ก. ความผิดฐานลักทรัพย์ การกระทำผิดครั้งแรกจะทำการลงโทษด้วยการจับมัดไพล่หลัง เชี่ยนติ และปรับไหมหากไม่เช็ดไหลบ ยังมีการกระทำต่อ ๆ มา

อีกการลงโทษอาจถึงขั้นตัดมือข้างเดียว และหากไม่เจ็ดหลายอีกจะลงโทษโดยการตัดมือข้างที่เหลือ

ข. การลงประเพณี การผิดผิดผิดผิดเป็นความผิดอย่างร้ายแรง ผู้กระทำผิดทั้งคู่จะได้รับโทษถึงตายสถานเดียวใช้วิธีการประหารชีวิตที่โหดเหี้ยมทารุณและแปลกประหลาด กล่าวคือใช้ขวานขนาดใหญ่ตีตัวมัดแขนขา ของนักโทษไว้กับวัวที่ตัวซึ่งเป็นวัวที่ไม่เชื่อง จากนั้นใช้ปืนยิงหัววัวทั้งสี่ตัวตกใจและวิ่งไปคนละทิศละทาง ในยุคบ้านป่านี้ถือว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความผิดเท่ากันจึงต้องได้รับโทษสถานหนักเท่า ๆ กัน

ค. การกระทำผิดต่อชีวิต หรือการฆาตกรรม ในกรณีที่ทำให้ผู้อื่นตายโดยเจตนาหรือไตร่ตรองไว้ก่อน จะได้รับโทษสถานหนัก และมีวิธีการลงโทษที่โหดร้ายทารุณและแปลกประหลาดเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในงานศพของเหยื่อฆาตกรรม (Victim) จะนำนักโทษมามัดไพล่หลังไว้ตรงหน้าแคร่ศพ อาหารที่ป้อนนักโทษคือข้าวผสมน้ำเหลืองของศพ ในระหว่างที่ยังทำศพอยู่นั้น นักโทษจะได้รับการลงโทษโดยการใช้เครื่องมือตอกเล็บ หรือตอกขมับไปเรื่อย ๆ เมื่อถึงวันที่จะนำศพไปฝัง โลงที่ใช้ฝังศพทำเป็นสองชั้น ชั้นล่างเป็นที่บรรจุนักโทษทั้งเป็น เจาะรูให้น้ำเหลืองจากศพไหลลงตรงปากของนักโทษ นำนักโทษที่ถูกมัดไพล่หลังฝังทั้งเป็นพร้อมกับศพเหยื่อ เล่ากันว่าญาติของนักโทษจะไปที่หลุมศพและเรียกนักโทษทุกเช้าแต่ละวันเสียงตอบของนักโทษจะค่อยลงค่อยลงจนไม่มีเสียงตอบอีก แสดงว่านักโทษสิ้นใจแล้ว

2.2 ยุคสังคัมบ้านตอนต้น ยุคสังคัมบ้าน หมายถึง ยุคที่ทางราชการได้เริ่มเข้าไปสัมผัสกับชุมชนม้งแล้ว ชุมชนม้งเริ่มรู้ว่า แผ่นดินที่เขาตั้งชุมชนอยู่นั้นเป็นของเจ้าเมืองคนใด เริ่มมีการเสียภาษีให้แก่เจ้าเมือง กฎการควบคุมสังคัมโดยส่วนใหญ่ยังคงใช้กฎจารีต ประเพณีเดิมเหมือนยุคบ้านป่า ผู้วิจัยขอนำตัวอย่างเฉพาะกลุ่มมานำเสนอ คือรุ่นปู่ของผู้วิจัย

ในยุคนี้ถูกปกครองโดยเจ้าเมืองน่าน เจ้าเมืองน่านได้แต่งตั้งตั้งสี่ ผู้นำชาวเขาเผ่าเข้าเป็นล่าแพ และแต่งตั้งสี่ ผู้นำของม้ง (คุณปู่ของผู้วิจัย) เป็นล่าแพ นับเป็นครั้งแรกที่อำนาจจากภายนอกเริ่มเข้ามาควบคุมชุมชนชาวม้ง ผู้นำชาวม้งได้รับพระราชทานของสามสิ่งจากเจ้าเมืองคือ หม่องทองเหลือง โข่ตรวนชุดพร้อมหีบบรรจุ

และคาบอาญาสิทธิ์ ด้วยของพระราชทานสามสิ่งนี้ผู้นำมั่งมีสิทธิ์ปกครองชุมชนของตนเองอย่างอิสระ การลงโทษด้วยการจองจำด้วยโซ่ตรวนพระราชทาน โทษประหาร ผู้นำมั่งมีสามารถใช้คาบอาญาสิทธิ์ตัดคอประหารชีวิตนักโทษได้ ผู้นำมั่งมีสามารถปกครองชุมชนของตนเองอย่างอิสระ แต่มีหน้าที่ต้องจัดเก็บภาษีส่งให้เจ้าเมือง ไม่มีการปรากฏว่าเจ้าเมืองมีการกำชับไม่ให้ลงโทษด้วยวิธีการดั้งเดิม แต่เมื่อพิจารณาจากการที่เจ้าเมืองได้พระราชทานสิ่งอาญาสิทธิ์ทั้งสามข้อมหมายความว่า เจ้าเมืองปรารถนาให้มีการลงโทษด้วยการใช้คาบตัดคอแทนวิธีการดั้งเดิม (ผู้วิจัย) นับตั้งแต่มีอำนาจจากภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับปกครองชุมชนมั่งมี ไม่ปรากฏว่ามีคดีร้ายแรงที่จำเป็นต้องใช้คาบอาญาสิทธิ์ประหารชีวิตเลย

เมื่อสิ้นยุคสิทธิพิเศษ รุ่งลูกได้เดินทางอพยพจากเขตจังหวัดคน่านและจังหวัดเชียงรายได้เข้าสู่ภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก ด้วยเวลาการเดินทางถึงสามเดือนเต็ม ชาวเมืองได้นำคาบอาญาสิทธิ์และชุดโซ่ตรวนไปฝังทิ้งไว้ ด้วยถือว่าของสองสิ่งนั้นเป็นของซึ่งเกี่ยวข้องกับความตายของมนุษย์ทั้งสิ้น นำมาเฉพาะของทองเหลือง และกลองใส่โซ่ตรวนเท่านั้น ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่ก้านันประจวบ ฤทธิ์เนติกุล ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในยุคสังคมบ้านดอนต้นนี้ ชุมชนชาวเมืองแต่ละชุมชนจะเป็นกลุ่มเครือญาติสายตรงเท่านั้นคือเป็นกลุ่มแซ่เดียวกันที่สืบเชื้อสายและสามารถนับญาติได้ประมาณ 3 - 4 ชั่วอายุคน แต่ละชุมชนอยู่ไม่ห่างกันนัก การแต่งงานกันจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างต่างชุมชนให้เป็นเครือญาติอย่างหลวม ๆ (Ua neej ua tsav)

2.3 ยุคสังคมบ้าน ยุคสังคมบ้านเป็นยุคที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งเริ่มได้รับอิทธิพลด้านการปกครองจากภายนอก ชุมชนม้งยังตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนคนพื้นราบ ต้องใช้เวลาเดินทางเท้าหรือขี่ม้าจากชุมชนพื้นราบ 1 - 2 วัน ยุคนี้ชุมชนชาวเมืองถูกโจรปล้นบ้างซึ่งโจรเหล่านั้นมีทั้งโจรจริง ๆ และข้าราชการบางคนที่ทำตัวเป็นโจร

หน่วยราชการเจ้าของประเทศเริ่มเข้าหาชุมชนชาวเขา ทำการประชาสัมพันธ์ว่าเขาอยู่ในประเทศไทย มีเจ้าหน้าที่ปกครองอยู่ สำหรับชาวเมืองในประเทศไทยเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าหาชุมชนชาวเขาราว ๆ ปี พ.ศ. 2495-2499 (ว,2540) ชาวเมืองเริ่มรู้จักคำว่า “อำเภอ” (นายอำเภอ) “ผู้กอง” (หัวหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอ)

“กำนัน” “ผู้แทน” (ส.ส.) และ “ข้าหลวง” (ผู้ว่าราชการจังหวัด) นาย ป. (จอมพล ป. พิบูลย์สงคราม) นาย พ. (พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์) (เข้าใจว่าทั้งสองท่านคงมีส่วนเกี่ยวกับการให้สัมปทานให้แก่ชาวม้งปลูกฝิ่นอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ชาวม้งจึงรู้จักชื่อ-ผู้วิจัย)

ในยุคสังคมนานการใช้กฎหมายบังคับการควบคุมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงมาระดับหนึ่งดังบางตัวอย่างต่อไปนี้

ก. **ความผิดฐานลักทรัพย์** การกระทำผิดครั้งแรกจะมีการมัดมือไพล่หลัง อาจมีการขโมยบ้างแต่ไม่ใช่การเขียนอย่างเป็นทางการ มีการปรับใหม่ให้แก่เจ้าทรัพย์ ปรับใหม่ข้าหลวง (ชาวม้งเรียกว่าปรับ สำหรับล้างหน้าคณะผู้ปกครองหมู่บ้าน หรือ Nplua coj los ntxuav kev txwj laus neeg ntsej muag) หากยังไม่เช็ดหลายและมีการกระทำอีก คณะผู้ปกครองหมู่บ้านจะจับส่งให้ผู้กอง คือ ส่งสถานีตำรวจดำเนินคดี ผู้ที่ลักเล็กขโมยน้อยเป็นอาชญากรรม จะถูกยิงทิ้งจากเจ้าทุกข์ผู้ดับแค้นใจทุก ๆ รายไป

ข. **ความผิดการล่วงประเวณีหรือการเป็นชู้กัน** ความผิดกรณีเช่นนี้ การกล่าวหาอย่างเด่นชัดจะอยู่กับฝ่ายชายว่ากระทำไปเพราะคุณงามความดีฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะไม่ถูกดำเนินอย่างรุนแรงอย่างเช่นยุคบ้านป่า แต่ก็ยังมีความผิดฐานคุณงามความดีตนเอง ฝ่ายชายจะถูกลงโทษโดยการปรับใหม่เป็นเงินจำนวนหนึ่งเพื่อล้างหน้าหรือกุหน้าสามีของฝ่ายหญิง สำหรับฝ่ายหญิงอาจจะถูกปรับใหม่ด้วยเงินจำนวนหนึ่งเพื่อล้างหน้าหรือกุหน้าสามีตัวเองเช่นกัน

ค. **ความผิดฐานฆาตกรรม** ในกรณีสังคนชาวม้งกรณีเจตนาหรือไตร่ตรองฆาตกรรมทำให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิตนั้นยังไม่เคยปรากฏหรือไม่เคยจับได้ การกระทำใด ๆ อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิตนั้นไม่ใช่เรื่องระหว่างบุคคล แต่เป็นเรื่องระหว่างตระกูล เป็นกรณีที่สามารถยอมความกันได้ โดยที่จำเลยเสียเงินค่าหัวจำนวนหนึ่งประมาณเท่ากับค่าสินสอดการแต่งงานให้แก่ญาติผู้ตาย และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการทำศพตลอดงาน นอกจากนี้อาจเสียเงินจำนวนหนึ่งสำหรับคณะผู้ปกครองหมู่บ้านใน

การเป็นพยานและใกล้เคียงว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขอให้แล้วกันไป อย่าได้นำกลับมาคิด
แก้แค้นกันอีก ให้สองฝ่ายติดต่อกันเช่นเดิม เคยมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติฉันใด ก็
ขอให้รักษาสัมพันธ์ภาพให้ดีดังเดิม หากอนาคตลูกหลานมีการแต่งงานกัน อย่าได้รู้
พื้นเรื่องเดิมมากล่าวกันอีก หลังจากกล่าวจบทุกฝ่ายต่างค้มเหล่าคนละจอกซึ่งถือว่าเป็น
“สัตตยาสุภาพบุรุษ” ที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

กรณีที่ไม่สามารถเจรจาตกลงกันในระดับชุมชนมั่งได้ คู่กรณีจะนำ
ปัญหาให้กำนันเจรจาตัดสินปัญหาถ้ากำนันไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้ เรื่องถึงจะไป
จบลงที่นายอำเภอ (ซึ่งหมายถึงการดำเนินคดีตามกฎหมายบ้านเมืองตามปกติ)

2.4 ยุคสังคมเมือง เมื่อกล่าวโดยรวม สังคมมั่งยุคสังคมเมืองปัจจุบัน
ได้เปลี่ยนแปลงจากการใช้กฎ จารีต ประเพณีดั้งเดิม มาใช้กฎหมายไทยมาก จากกรณี
ศึกษาชาวมั่งในชุมชนเมืองเชียงใหม่ครั้งนี้พบประเด็น การเปลี่ยนแปลงดังนี้

ก. การละเมิดในทางแพ่ง ถือเป็นเรื่องไม่รุนแรงสามารถเจรจาตกลง
กันได้ โดยมีคนกลางเป็นผู้เจรจา เสียค่าปรับใหม่ตามสมควร และมีการปรับความเข้าใจ
กันตามประเพณีสัตตยาสุภาพบุรุษ เช่น กรณีรถชนบ้านเสียหาย รถชนรถเสียหาย
 เป็นต้น

ข. การละเมิดในทางอาญา จากการศึกษาพบว่าชาวมั่งในชุมชนเมือง
เชียงใหม่เห็นว่า หากเป็นเรื่องไม่ร้ายแรงก็ใช้กฎ จารีต ประเพณี เจรจาได้ แต่หาก
เป็นกรณีร้ายแรงก็ต้องใช้กฎหมายบ้านเมืองเป็นผู้ดำเนินการ

กรณีศึกษา นายจูล และนายพล นายพลเป็นน้องแม่ (น้า) ของนายจูล
ทั้งสองอายุไล่เรียงกัน เดิมโตมาจากในบ้านของนายจูล การใช้เงินเรียนหนังสือในเมือง
เกือบจะเป็นกระเป๋าเดียวกัน คือ กระเป๋าของแม่นายจูล เมื่อทั้งสองคนโตเป็นวัยรุ่นก็ยัง
คงรักกันเหมือนเดิมกอดคอกันกินเที่ยวมาตลอด นายพลเป็นคนที่ยินยอมแล้วมักจะ
เพี้ยนเสมอ ๆ การออกเที่ยวเตร่ในตัวเมืองเชียงใหม่ นายพลมักถูกวัยรุ่นรุมตีเกือบทุก
ครั้ง เพื่อน ๆ รวมทั้งนายจูล (ซึ่งเป็นทั้งเพื่อนรักและหลานรัก) ได้มีส่วนช่วยให้นายพล

รอดมาทุกครั้ง แต่การรอดมาได้ทุกครั้งนั้นมักจะมีสภาพสะบักสะบอมใช้เวลารักษาดู
เป็นอาทิตย์จึงจะหายดี

วันหนึ่งนายจูล นายพลและกลุ่มเพื่อน ชวนกันไปกินเหล้าบนคอยรุ่งเช้า
พบว่านายพลนอนสลบอยู่ข้างหม้อบ้าน ญาตินำส่งโรงพยาบาลและเสียชีวิตในเวลาต่อมา
มีผู้พบเห็นนายจูล นายพลและกลุ่มเพื่อนกินเหล้าและมีปากเสียงทะเลาะกันในคืนเกิด
เหตุ บิดาของนายจูลได้ใช้จารีต ประเพณีของม้งดำเนินการโดยยึดข้อที่ว่า เมื่อมีคน
เห็นไปด้วยกัน คนที่ตายแล้วพูดแก้ตัวไม่ได้ ดังนั้นคนอยู่จึงต้องยอมรับผิด ยอมชดใช้
ค่าชีวิตให้แก่ครอบครัวนายพล และขอรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทุกอย่างตามกฎหมายจารีต
ประเพณีดั้งเดิมของชาวม้ง เพื่อมิให้ความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองครอบครัวขาดลง
นายจูลก็คือหลานคนหนึ่งของพ่อนายพล ขอเพียงแต่ย่นำเรื่องไปสู่กระบวนการยุติ
ธรรมของบ้านเมืองเท่านั้น เพราะจะทำให้ต้องเสียเวลาทำมาหากิน เท่ากับเป็นการบั่น
ทอนทั้งสองครอบครัว เพราะรายได้หลักของพ่อนายพลก็คือขายของในบริเวณบ้านของ
พ่อนายจูล

จากการเจรจาหลายครั้งฝ่ายพ่อของนายพลไม่ยอม ยินทรานจะรับทั้งเงิน
ค่าชีวิตจำนวนหนึ่งแสนบาทและแจ้งตำรวจให้ดำเนินคดีกับนายจูลซึ่งเป็นหลานแท้ ๆ
ของตัวเองด้วย จากการศึกษาค้นคว้า สาเหตุที่ไม่สามารถเจรจาดกลงกันได้ เนื่องจาก
ญาติ ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองมีความต้องการให้มีการบังคับใช้กฎหมายไทย แทนกฎ
จารีตประเพณีของชาวม้ง

ข้อวิจารณ์ การสูญเสียครั้งนี้ถือว่าการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของทั้ง
สองครอบครัวหากเลือกเสียจะเลือกอย่างไร

ถ้าเลือกกฎหมายประเพณี พ่อของนายจูล จะเสียค่าชีวิตให้แก่พ่อของ
นายพลประมาณ 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาท) เสียค่าศพประมาณ 50,000 บาท (ห้า
หมื่นบาท) หลังเสร็จสิ้นงานศพ พิธีกรรมทำความเข้าใจให้เหมือนเดิม ทั้งสองครอบ
ครัวจะมีความเห็นอกเห็นใจเพราะผู้ตายจากไปก็เหมือนกับเป็นสมาชิกของทั้งสองครอบ
ครัว พ่อของนายพลก็สามารถขายของในบริเวณบ้านของพ่อนายจูลได้ต่อไปอย่างไม่
อายใคร

ถ้าเลือกใช้กฎหมายบ้านเมือง พ่อของนายจูลต้องเสียค่าชีวิตของนายพล ให้แก่พ่อของนายพลเป็นเงิน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาท) หากนายจูลติดคุก การสูญเสีย นายจูลไปอีกคนหนึ่งโดยไม่จำเป็น และนอกจากนี้โดยมารยาทแล้วพ่อของนายพลก็ไม่อาจจะอยู่สู้หน้าบ้านของพ่อนายจูลเป็นที่ขายของอันเป็นรายได้หลักของตัวเองต่อไป เพราะหากเลือกใช้กฎหมายไทยอันหมายถึงเป็นการบังคับให้พ่อของนายจูลต้องสูญเสียมากโดยไม่จำเป็นแล้วนั่นหมายความว่า ความรัก ความเมตตาที่พ่อแม่ (พ่อนายพล) ควรมีต่อลูก (พ่อนายจูล) หลาน (นายจูล) นั้นไม่มีเลย ดังนั้นความรักที่ลูก (พ่อนายจูล) มีต่อพ่อ (พ่อของพล) มอบสถานที่ในบ้านให้พ่อขายของมีรายได้ปีละเรือนแสนบาทก็ควรจะหยุดได้เช่นกัน

ความสัมพันธ์ในกลุ่มชนชาวม้งทุกตระกูล (แซ่) คือมักมีการแต่งงานระหว่างกันเสมอ จึงอาจถือได้ว่าม้งทุกตระกูลในปัจจุบันเป็นเครือญาติกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการใช้กฎ จารีต ประเพณีมาใช้กฎหมายบ้านเมืองนั้นอาจมีทั้งด้านที่ดี และด้านที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติได้เช่นกัน

3. การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจในครอบครัวของชาวม้งในอดีตขึ้นอยู่กับการทำเกษตรกรรมจารีตประเพณีที่เรียกว่า การทำการเกษตรแบบย้ายที่ (Shifting Cultivation) เป็นการทำการเกษตรเพื่อการยังชีพ (Subsistence Farming) ซึ่งเข้าเกณฑ์ของการทำระบบการเกษตรกรรมผสมผสานในปัจจุบัน (Integrated Farming) กล่าวคือ มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลาย ๆ ชนิดควบคู่กันไป และกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีการเกี่ยวเนื่องต่อกัน มีการจัดการแรงงานในครัวเรือนอย่างเป็นระบบ แบ่งลักษณะงานอย่างชัดเจนระหว่างผู้ชาย ผู้หญิง ผู้ชายชรา หญิงชรา และเด็กชาย เด็กหญิง ในยุคของชุมชนเดิมที่มีการเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ ชุมชนมีการพึ่งพาสังคมภายนอกน้อยมาก ที่ขาดไม่ได้คือ เกลือ และผ้า เท่านั้น ที่เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องพึ่งพาสังคมภายนอกนั้นได้แก่ ถ่านไฟฉาย รองเท้า เข็มขัด ล้วนถือได้ว่าเป็นฟุ่มเฟือย

จากการศึกษาชาวม้งในชุมชนเมืองเชียงใหม่ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากบุคคลภายนอกมาก ไม่ว่าจะในฐานะผู้ผลิต ผู้บริโภค

หรือ การใช้แรงงาน ซึ่งส่วนมีความสัมพันธ์หรือมีเครือข่ายกับกลุ่มด้วยตนเองหรือคนพื้นราบหรือแม้แต่ชาวต่างชาติ ผู้วิจัยขออธิบายเป็นกรณี ๆ ต่อไปนี้

3.1 ชาวม้งในฐานะผู้ผลิต สินค้าที่ผลิตได้แก่ปลอกหมอน ผ้าคลุมเตียง รูปปั้นต่าง ๆ ที่หล่อจากเรซิน สินค้าเหล่านี้บางส่วนจำหน่ายปลีกเอง ในกรณีที่มีแรงงานในครัวเรือนเพียงพอบางส่วนส่งพ่อค้าขายปลีกที่เป็นคนพื้นราบ ส่งให้ชาวม้งด้วยตนเอง และส่งไปยังต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา

3.2 ชาวม้งในฐานะพ่อค้าคนกลาง รับวัตถุดิบเช่นค้ายและผ้าจากร้านค้าไปส่งตามหมู่บ้านและรับสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตสำเร็จแล้วไปส่งให้พ่อค้าขายปลีก นอกจากนี้มีชาวม้งรายหนึ่งรับซื้อสินค้าการเกษตร เช่น มันฝรั่ง แครรอต มะเขือ ฯลฯ จากชุมชนชาวม้งบนคอยและนำส่งต่อไปยังกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้มีชาวม้ง 2 ราย คือ นายจรัล แซ่หว่าง และนายเต็ง ไตรรัตน์ จรัสแสงเพชร ได้ริเริ่มทำธุรกิจจัดสรรที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย โดยมุ่งเน้นการขายให้แก่ลูกค้าที่เป็นชาวม้ง หรือคนชาวเขาด้วยกันเป็นหลัก

3.3 ชาวม้งในฐานะพ่อค้าขายปลีก คนกลุ่มนี้รับสินค้าจากชาวม้งเองจากชาวพื้นราบ และจากชาวเขาเผ่าอื่น ๆ เพื่อนำมาจำหน่าย บางคนเช่าร้านค้าเป็นห้อง บางคนเช่าฟุตบาท และบางคนไปจำหน่ายยังสวนจตุจักร กรุงเทพมหานคร

3.4 ชาวม้งในฐานะผู้ขายแรงงาน จากการศึกษาพบว่า ผู้ใช้แรงงานเป็น คนรุ่นหนุ่มสาวเท่านั้น รับจ้างทำรูปหล่อจากเรซิน ของชาวม้งด้วยตนเอง รับจ้างทั่วไป รับจ้างตามปั้มน้ำมัน และเสิร์ฟอาหาร (พบเพียงเล็กน้อย) ส่วนใหญ่ต้องทำงานหาเงินนี้เพื่อเรียนหนังสือจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

จากการศึกษาสภาพสังคมโดยรวมของชาวม้งในเมืองเชียงใหม่ พบว่า คนชราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี อยู่กับเด็กเล็กที่ยังไม่เรียนหนังสือและเด็กที่กลับจากโรงเรียน สิ่งที่คนชราสูญเสียไปคือ อำนาจการตัดสินใจ ในยุคสังคมการเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพนั้น คนชราชาวม้งมีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision Maker) และเป็นผู้เก็บรักษาเงินทองของครอบครัว คนชราจะทำพิธีกรรมมอบให้คนในครอบครัวคนใดเป็นคนมีอำนาจต่อ หรือจะมอบทรัพย์สินให้ใครทำอะไรในเวลาอันสมควรที่เห็นว่าสังขารของตนเองร่วงโรยเกินกว่าที่จะรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ในยุคสังคมเมือง บทบาทเหล่านี้ของคนชราได้ตกอยู่กับคนหนุ่มที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำมาหากิน

ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่แท้จริงยังคงทรงอำนาจอย่างเด็ดขาดที่จะตัดสินใจในเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่

4. การปรับตัวทางคานคติธรรม

ตามความเชื่อของชาวม้งในเรื่องจักรวาลวิทยา (Cosmology) เชื่อในเรื่องของผู้สร้างมนุษย์ (Yawm Saub) ซึ่งเป็นองค์เดียว และชื่อเดียวกับพระยะโฮวาในคริสต์ศาสนา Yawm Saub ประทานอำนาจและความรู้ในด้านยารักษาโรค และการเข้าทรงรักษาโรค (Shamanism) ให้กับคนชื่อ Siv Yis เป็นผู้รักษา โลกมนุษย์ หมอยาสมุนไพรและหมอทรงในปัจจุบันล้วนแต่เป็นลูกศิษย์ของ Siv Yis ทั้งสิ้น ฝ่ายของ Yawm Saub และ Siv Yis เป็นฝ่ายธรรมะหรือฝ่ายสวรรค์

ฝ่ายนรกหรือฝ่ายอธรรมมีพญามัจจุราชชื่อ Ntxwg Nyooq นอกจากนี้ยังมีฝ่ายเป็นกลาง ได้แก่ เจ้าป่า เจ้าเขา และผีบ้านผีเรือนต่าง ๆ อีกมากมาย ตามความเชื่อของชาวม้งไม่เคยกล่าวว่คนตายแล้วจะไปพบ Yawm Saub บนสวรรค์ แต่กล่าวถึงการไปหา Ntxwg Nyooq ยังดินแดนอันมืดมนและอคอยากเท่านั้น

จากการศึกษาชุมชนชาวม้งในเมืองเชียงใหม่ เขายังมีความเชื่อเหล่านี้อยู่ และในแต่ละปีจะใช้เวลากลับไปร่วมกับญาติในชุมชนเดิมทำพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ เช่น การหลือเต่า (Lwm Tauj) ซึ่งเป็นพิธีกรรมปีศาจความประพฤติของม้งตระกูลหยาง เป็นต้น

5. การปรับตัวทางคานคิลปธรรม

การแสดงออกคานคิลปกรรมของชาวเขาเผ่าม้งนั้นไม่ได้มีความหมายอย่างตรงไปตรงมา อย่งไรก็ตามพอจะศึกษาหาตัวอย่างได้ดังนี้

5.1 ด้านการคนตรี คนตรีของชาวม้งไม่ใช้การแสดงออกจังหวะ หรือระดับเสียงตามตัวโน้ตของคนตรีสากล แต่เสียงคนตรีแต่ละเสียงที่เปล่งออกมานั้นเป็นคำพูดที่คนฟังเข้าใจเหมือนกับฟังจากคำพูด ทำทางการเต้นต่าง ๆ เป็นการแสดงถึงความละเมียดละไม หรือความเก่งกาจของผู้เต้นเป็นส่วนใหญ่

5.2 ด้านเสื้อผ้า ถึงแม้ว่านักมนุษยวิทยาจะแบ่งกลุ่มม้งเป็นกี่กลุ่มก็ตาม ในกลุ่มม้งด้วยกันเองที่สื่อภาษาเข้าใจกันนั้นมีการแบ่งกลุ่มม้งได้เพียงสามกลุ่มเท่านั้น โดยอาศัยศิลปะบนเสื้อผ้าเป็นหลัก คือ

ก. **กลุ่มม้งขาว (Hmoob Dawb)** การแต่งตัวเต็มยศของผู้หญิงใช้ กระโปรงสีขาวล้วนไม่มีลายบนกระโปรง

ข. **กลุ่มม้งเขียว (Hmoob Ntsuab)** กระโปรงผู้หญิงมีพื้นสีน้ำเงินเป็นหลัก ประดับด้วยลวดลายต่าง ๆ ตามแต่ละท้องถิ่น ภาษาม้งพออนุมานได้ว่า สีน้ำเงิน คือ สีเขียว

ค. **กลุ่มม้งกัวบา (Hmoob Quas Npab)** บริเวณแขวนเสียมมีแถบขวางอยู่ 8-9 แถบ (Quas Npab แปลว่า ขวางแขน) ไม่พบว่ามีม้งกลุ่มนี้อยู่ในประเทศไทย

5.3 ของฝากแทนใจระหว่างพ่อและลูกสาว ในขณะที่ลูกสาวเริ่มเป็นสาว นั้นความห่างเหินจากพ่อไปมิได้หมายความว่าความรักความผูกพันระหว่างพ่อลูกนั้นลดน้อยลง เป็นเพราะธรรมชาติของผู้หญิงเมื่อเริ่มเป็นสาว การคบเพื่อนต่างเพศถือเป็นเรื่องน่าอายไม่ควรให้ผู้เป็นพ่อได้พบเห็น ศิลปะอันเป็นการแสดงความรักความผูกพันที่มีต่อกันก็คือ เมื่อลูกสาวแต่งงานและมีลูกแล้ว ผู้เป็นพ่อจะเตรียมแผ่นผ้า (Daim Nyias) สำหรับมัดลูกคิดหลังให้กับลูกสาว ในขณะเดียวกัน ลูกสาวจะเตรียมแผ่นผ้าสีเหลือง (Noob Ncoos) ส่งให้ผู้เป็นพ่อสำหรับหนุนหัวเมื่อสิ้นชีวิตแล้ว การส่งของขวัญของแต่ละฝ่ายมีพิธีกรรมที่สลับซับซ้อน มีการล้มนมูเพื่อเลี้ยงฉลองกัน

เนื่องจากชาวม้งที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ถือว่าเข้ามาอยู่เพื่อทำมาหากินเท่านั้น บ้านที่แท้จริง หรือบ้านสำหรับทำพิธีกรรมยังอยู่กับชุมชนเดิม พิธีกรรมนี้ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ มีกระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นต่อไป

8. การปรับตัวทางค่านิยมวัฒนธรรม

ชาวม้งมีความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุที่ทำให้พวกเขามีชีวิตอยู่รอด ถือได้ว่าวิญญาณ (Spirits) อยู่เบื้องหลังวัตถุเหล่านั้น นับตั้งแต่ด้วยขาม มีค ขวาน หน้าไม้ ปืน และเครื่องมือทำมาหากินอื่น ๆ เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ วัตถุเหล่านั้นจะถูกนำมาวางไว้เคียงข้างหิ้งบูชาผีประจำบ้าน และได้รับการบูชาด้วยกระดาษเงิน

กระดาษทอง สำหรับวัตถุที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น เครื่องไม้ ครกกระเดื่อง อุปกรณ์ดีเหล็ก จะนำกระดาษเงิน กระดาษทองไปเผาบูชา หรือติดแปะไว้เป็นการบูชาด้วย

จากการศึกษาชาวม้งในเมืองเชียงใหม่ โดยศึกษากรณีที่ว่าวัตถุหรืออุปกรณ์จำเป็นในการดำรงชีพของเขาเปลี่ยนแปลงไปเขายังคงมีความเชื่อถือความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุหรือไม่ พบว่ายังมีความเชื่อถืออยู่ นับตั้งแต่เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์การผลิตแบบพื้นบ้าน จนถึงรถยนต์นั่ง ล้วนแต่ได้รับการเช่นบูชาทั้งสิ้น

7. การปรับตัวกับเพื่อนบ้านที่เป็นคนพื้นราบ

ในยุคชุมชนบ้านป่า และชุมชนบ้าน ชาวม้งจะต้องชวนกันไปตั้งชุมชนเป็นกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มเครือญาติสายตรงในการตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มเพื่อความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย

ในยุคชุมชนเมืองคอนแรกที่ชาวม้งมาตั้งบ้านเรือนหรืออาศัยอยู่ในเมืองคนรอบด้านจะมองเห็นเป็นของแปลก การถูกกลั่นแกล้งทั้งจากเด็กและผู้ใหญ่จึงพบเห็นอยู่เสมอ ๆ ผู้มีปมค้อยที่จะต้องต่อสู้อย่างทรหดต่อการถูกดูถูกเหยียดหยาม การถูกกลั่นแกล้งทั้งทางตรงและทางอ้อม ชาวม้งที่เข้ามาในเมืองเชียงใหม่ในยุคแรกจึงมักชวนกันมาซื้อที่ดินสร้างบ้านในบริเวณเดียวกัน เช่น ชุมชนชาวม้งบ้านป่าแดด เป็นต้น

ในปัจจุบันพบว่าปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวไม่มีอีกแล้วคนทั่วไปมองเห็นคนม้งเป็นเรื่องธรรมดา ชาวม้งสามารถอยู่กับเพื่อนบ้านต่างเผ่าพันธุ์ได้อย่างมีความสุข การเลือกที่อยู่อาศัยในเมือง โดยเฉพาะการซื้อที่อยู่อาศัย จึงไม่ได้เป็นไปโดยกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มเพื่อนฝูง แต่จะมีการเลือกตามความพอใจของแต่ละบุคคล ในด้านธุรกิจชาวม้งไม่เพียงแต่สร้างเครือข่ายทางธุรกิจ เฉพาะกับชาวม้งเท่านั้น แต่ชาวพื้นราบและแม้แต่ชาวต่างประเทศก็เป็นเครือข่ายทางธุรกิจกับชาวม้งในเมืองเชียงใหม่

บทที่ 3

ข้อวิจารณ์ (Discussion)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยในด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวม้ง ศึกษาเฉพาะกรณีที่ชาวม้งที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การปรับตัวทางด้านการดูแลสุขภาพ จากการศึกษาพบว่าชาวม้งยังมีการใช้ชีวิตการดั้งเดิม เช่น การทรง การเรียกขวัญ การใช้ยาสมุนไพร ควบคู่กับการใช้ชีวิตการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบัน มีการรักษาอาการโรคร้ายแรงบางชนิดที่ชาวม้ง เชื่อว่าแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาได้ แต่ชาวม้งมีตัวยาสสมุนไพรที่สามารถรักษาได้ เช่น อาการบาดเจ็บซ้ำใน กระดูกแตกหัก อาการแพ้ท้องอย่างหนัก โรคริดสีดวงทวาร เป็นต้น แต่น่าเสียดายที่ความเชื่อของชาวม้งยังปิดกั้นการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้แก่บุคคลอื่น ๆ ได้เรียนรู้ ในขณะที่คนที่มีความรู้ตัวยาสสมุนไพรเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในวัยชราแล้ว หากไม่หาวิธีการเรียนรู้ ในไม่ช้าวิทยาการพื้นบ้านอันทรงคุณค่าที่ใช้กันมานานนับพัน ๆ ปี อาจจะต้องสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย

2. การปรับตัวทางด้านเนติธรรม จากการศึกษาพบว่าชาวม้งมีการปรับเปลี่ยนการใช้กฎจารีตประเพณีในการควบคุมทางสังคมมาเป็นการใช้กฎหมายบ้านเมือง การใช้กฎหมายบ้านเมืองในบางกรณีอาจกระทบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติอย่างรุนแรงได้ ในขณะที่เดียวกันการใช้กฎจารีตประเพณีสำหรับบางกรณีอาจกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพส่วนบุคคลได้ทั้งนี้เพราะการใช้กฎจารีตประเพณีของชาวม้งนั้นถือว่าเป็นกรณีระหว่างกลุ่มมากกว่าที่จะเป็นกรณีระหว่างบุคคล การตัดสินใจโดยกลุ่มอาจจะเป็นการข่มขืนน้ำใจของบุคคลได้ดังนั้น การพิจารณาเลือกใช้กฎหมายหรือกฎจารีตประเพณีจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลกระทบที่จะตามมา

3. การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ ชาวเมืองที่มาอาศัยอยู่ในเมืองได้ปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจในครอบครัวจากการทำการเกษตรเพื่อการยังชีพมาเป็นการค้าขาย และการใช้แรงงานตลอดจนเป็นผู้ผลิตสินค้าด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยสิ้นเชิง จากการเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะทำให้บางคนตกเป็นทาสของลัทธิบริโภคนิยม (Commodity Fetism) การหาเงินที่ง่ายเพื่อสนองต่อความต้องการของตนเอง อาจนำไปสู่การประกอบธุรกิจที่ผิดกฎหมายได้ ซึ่งเหตุการณ์นี้มีเกิดขึ้นที่จังหวัดอื่น ๆ มาแล้ว จึงเป็นสิ่งที่น่าจับตามองเป็นอย่างยิ่ง

4. การปรับตัวทางด้านคตินิยม ระบบความเชื่อของชาวเมืองเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ไม่มีผลกระทบในทางเสียหายต่อชุมชนสังคมภายในของชาวเมืองเองและสังคมภายนอกในทางตรงกันข้ามกลับแสดงถึงการมีความกตัญญูกตเวทีต่อบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และเป็นการควบคุมทางสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

5. การปรับตัวทางด้านศิลปกรรม ในทางศิลปะการแสดงของชาวเขาเผ่าม้ง ถึงแม้ว่าจะไม่มีความหมายอย่างเห็นเด่นชัดจากกริยาท่าทางการแสดงออกก็ตาม แต่การแสดงในแต่ละอย่างล้วนได้รับการสืบทอดกันมานานนับพัน ๆ ปีทั้งสิ้น เช่น การเป่าแคน การโยนลูกช่วงของหนุ่มสาว เป็นต้น ในยุคปัจจุบันคนหนุ่มสาวได้ปรับเปลี่ยนไปใช้ดนตรีสากลการเต้นรำแบบสากลแทน น่าเป็นห่วงว่าในอนาคตการแสดงออกอันหมายถึงศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษนานนับพัน ๆ ปี เหล่านี้จะต้องสูญหายไป

6. การปรับตัวทางด้านวัฒนธรรม บรรดาวัตถุต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำรงชีพของชาวเขาเผ่าม้งล้วนเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของชาวเมืองทั้งสิ้น เบื้องหลังของวัตถุเหล่านั้นคือ ระบบคตินิยมเป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความอยู่รอดมาจนถึงทุกวันนี้ ถึงแม้จากการวิจัยครั้งนี้จะพบว่า คนรุ่นหนุ่มยังคงมีความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำรงชีพก็ตาม ด้วยการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีอย่าง

รวดเร็ว มนุษย์จะต้องพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมากในอนาคต ความทรงคุณค่าของวัตถุอันเป็นผลพวงมาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษอาจจะต้องสูญหายไป

7. การปรับตัวกับเพื่อนบ้าน ยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคของคนรุ่นใหม่ มีการศึกษาทัดเทียมกัน สามารถประกอบอาชีพทัดเทียมกันได้ไม่ว่าชนเผ่าใด ๆ ความรู้สึกแปลกแยกในสังคมโดยทั่วไปได้สูญสลายไปจากสังคม โดยเฉพาะสังคมไทยทางภาคเหนือซึ่งเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชาวเมืองสามารถดำรงชีวิตอยู่ในที่ใด ๆ อย่างมีศักดิ์ศรีตามความรู้ความสามารถของตนเอง และสามารถคบค้าสมาคมกับเพื่อนฝูงต่างเผ่าได้อย่างมั่นใจ

บทที่ 4

สรุปและขอเสนอแนะ

(Conclusion and Recommendation)

1. ข้อสรุป (conclusion) ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ดังนี้

1.1) การปรับตัวทางด้านการดูแลสุขภาพ ชาวเมืองเชียงใหม่ยังคงใช้วิธีการแบบพื้นบ้านเช่นการเรียกขวัญ การนวด ฤกษ์ การเข้าทรง และการใช้ยาสมุนไพรร่วมกับการใช้บริการทางการแพทย์สมัยใหม่

1.2) การปรับตัวทางด้านนิติธรรม จากการศึกษาพบว่าถ้าเป็นคดีแพ่งหรือเป็นเรื่องเล็กน้อย ชาวเมืองจะใช้กฎจารีตประเพณีมาจัดการ หากเป็นเรื่องใหญ่ มักจะให้กฎหมายบ้านเมืองเป็นผู้จัดการ

1.3) การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ ชาวเมืองเชียงใหม่ได้เปลี่ยนจากการทำการเกษตรกรรมเพื่อการค้ามาเป็นประกอบอาชีพทางการค้า เป็นผู้ผลิต พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าปลีก โดยมีเครือข่ายทางธุรกิจกับคนเมืองด้วยกันเอง คนพื้นราบและคนต่างชาต นอกจากนี้ยังมีชาวเมืองบางส่วนลงมาขายแรงงานในกิจกรรมของคนเมืองด้วยกันเอง กิจกรรมปั้มน้ำมันและร้านค้าต่าง ๆ

1.4) การปรับตัวทางด้านคติธรรม ชาวเมืองที่ใช้ศึกษาครั้งนี้เป็นชาวม้งที่ไม่ใช่คริสเตียน ความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา (Cosmology) อำนาจเหนือธรรมชาติ (Super Natural Power) และโลกหลังความตายยังมีอยู่ในกลุ่มม้งรุ่นใหม่ที่ทำมาหากินอยู่ในตัวเมือง

1.5) การปรับตัวด้านศิลปกรรม ชาวเมืองยังมีการปฏิบัติและเข้าใจด้านศิลปะที่สำคัญ ๆ และเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในชีวิตประจำวันได้ดี มีการถือปฏิบัติและสืบทอดตามสมควร

1.6) การปรับตัวทางด้านวัฒนธรรม บรรดาวัตถุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพของชาวเมือง ล้วนเกิดการระบอบคิดหรือภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ดังนั้นชาวเมืองจึงมีความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุต่าง ๆ เหล่านี้ ชาวเมืองรุ่นใหม่ในชุมชนเมืองเชียงใหม่ ยังคงให้ความเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุต่าง ๆ ดังกล่าว รวมทั้งวัตถุทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้การดำรงชีพในยุคปัจจุบันด้วย

1.7) การปรับตัวกับเพื่อนบ้าน ในยุคเริ่มแรกของการเข้าสู่ตัวเมือง ชาวเมืองเป็นคนแปลกแยกในสังคมเมืองและได้รับความกดดันทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสังคมรอบด้าน ด้วยความสัมพันธ์ฉันเพื่อนบ้านอย่างปกติธรรมดาทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะ (Recommendation) จากการวิจัยการปรับตัวทางวัฒนธรรมในครั้งนี้ ทำการวิจัยในขอบเขตค่อนข้างกว้าง ดังนั้นเพื่อความสมบูรณ์ของการวิจัย ควรทำการวิจัยเฉพาะด้านอย่างเจาะลึก และสัมพันธ์เป็นระบบเครือข่ายกับนักวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านการดูแลสุขภาพ ด้านการปรับตัวทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จรัส แซ่ว่าง. นักธุรกิจชาวม้ง. สัมภาษณ์. 8 มีนาคม 2540.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2534. บรรณาธิการ, วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2536. “วัฒนธรรมกับความหลากหลายทางชีวภาพ.” ใน วิวัฒนาการคตินิยมสมัยใหม่, บรรณาธิการ. ความหมายหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ไฉยยี่ ลี. ผู้อาวุโสชาวม้งบ้านห้วยทรายเหนือ จังหวัดพิษณุโลก. สัมภาษณ์. 12 มกราคม 2540.
- คำรงค์ พุฒตาล. วุฒิสมาชิก. รายการโทรทัศน์ช่อง 9 วันที่ 7 ธันวาคม 2539.
- ยศ สันตสมบัติ. 2537. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. บรรณาธิการ, คู่มือของการวิจัยทางวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : คณะอนุกรรมการการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- รัชณีวัลย์ ศรีสมบัติ. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. “ประสบการณ์ของทีมวิจัยทรัพยากร น้ำ ป่า” ใน ยิ่งยง เทาประเสริฐ, บรรณาธิการ. คู่มือการวิจัยทางวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : คณะอนุกรรมการการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วา ชาววิวัฒน์. โฆษกภาษาม้งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่. สัมภาษณ์. 10 มกราคม 2540.
- วันซ์ พฤกษ์ศรี. 2532 “สภาพปัญหาชาวเขาหลักและปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าของชาวเขาในภาคเหนือกับแนวทางแก้ไข”. การประศาสน์บริหาร ปีที่ 12 (ฉบับที่ 4) : 14-15.
- ศยามล ไกยูรวงศ์, อัญชลี ผลเกลี้ยง และสมนึก เบจวิทยาธรรม. 2535. คู่มืออาสาสมัครส่งเสริมสิทธิ สิทธิชาวเขา. สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.

สยามรัฐรายวัน. 27 กุมภาพันธ์ 2529.

สนิท วงศ์ประเสริฐ. นักวิจัยสังคมศาสตร์ 8 สถาบันวิจัยชาวเขา. สัมภาษณ์.

7 กันยายน 2539.

สุพรรณ อินผูก. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. “โครงการพัฒนาชุมชนชาวลาปาง.” ใน ยิ่งยง เทาประเสริฐ, บรรณาธิการ. **คู่มือการวิจัยทางวัฒนธรรม**. เชียงใหม่: คณะอนุกรรมการการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

Bliatiout, Bruce T. 1986. “Guidelines for Mental Health Professionals to Help Hmong Clients Seek Traditional Healing Treatment.” in Hendricks, Glenn I., Downing, S., editors. **The Hmong in Transition** New York : The Center for Migration Studies of New York. Inc.

Cooper, Robert., Tapp, Nicholas’, Lee, Gary Yia and khohl-kohl, Gretet. 1991. The Hmong Bangkok : Artasia Press Co. LTD.

Denzin, N. 1970. อ้างโดย สุภางค์ จันทวานิช. 2539 **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fass, Simon M.. 1986. “Economic Development and Employment Project.” in Hendricks, Glenn I., Downing, S., editors. **The Hmong in Transition** New Youk : The Center for Migration Studies of New York. Inc.

Goldsteine, Beth L.. 1986 “Resolving Sexual Assault : Hmong and the American Legal system.” in Hendricks, Glenn I., Downing, S., editors. **The Hmong in Transition** New Youk : The Center for Migration Studies of New York. Inc.

Gross, Catherine S.. 1986. “The Hmong in Isla Vista : obstacles and Enhancement to Adjustment.” in Hendricks, Glenn I., Downing, S., editors. **The Hmong in Transition** New York : the Center for Migration Studies of New York. Inc.

- Kanok Rerkasem, Benjawan Rerkasem, Mingsam Kaosa-ard, Chaiwat Roongruangsee, Sitanon Jesdapipat, Benjaphun Shinawat and Pompen Wijukprasert. 1994. **Assessment of Sustainable Highland Agricultural System.** Chiang Mai : Natural Resources and Environment Program. Thailand Development Research Institute Foundation.
- Liaw Yao. A Chinese Elder. Interview. December, 10, 1996.
- Louisa Schein. 1986. "The Miao in Contemporary China : A Preliminary Overview." in Hendricks, Glenn I., Downing, S., editors. **The Hmong in Transition** New York : The Center for Migration Studies of New York. Inc.
- Leeseuk Rithnatikul. 1997. **The Hmong From the Land of Their Origin to All the World.** Unpublished.
- Lue Vang and Judy Lewis. 1990. **Grandmother's Path Grandfather's Way.** California:
- Lee, Gary Yia. 1986. "Culture and Adaptation : Hmong Refugees in Australia." in Hendricks, Glenn I., Downing, S., editors. **The Hmong in Transition** New York : The Center for Migration Studies of New York. Inc.
- Mottin, J.. 1980. **History of the Hmong.** Chiang Mai: Rang Ruang Ratana.
- Ntxoov Vaj Lee. Hmong from Canada. Interview. January, 12, 1995.
- Tribal Research Institute. Showing Chart. 1995.
- Xouo Thao. 1986. "Hmong Perception of Illness and Traditional Ways of Healing." in Hendricks, Glenn I., Downing, S., editors. **The Hmong in Transition** New York : The Center for Migration Studies of New York. Inc.
- Ya Va Thai. 1986. **Kab Ke Pam Tuag Txheej Tsheem.** Bangkok : The Assumption Printing Press.
- Yves Bertrais. 1986. **Kab Ke Pam Tuag Txheej Txheem.** Bangkok : Assumption Printing Press.

ภาคผนวก

เลขที่.....

แบบสัมภาษณ์

โครงการวิจัย การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วันเดือนปีที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ.....
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพ
() ค้าขาย
() รับจ้าง (ระบุ)
() รับราชการ (รวมลูกจ้างประจำของราชการด้วย)
() อื่น ๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

1. รายได้.....บาทต่อเดือน
2. สมาชิกในครอบครัว (ขนาดของครัวเรือน).....คน
3. ผู้ที่มีรายได้จำนวน.....คน (สมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้)

4. ลักษณะที่พัก

- () ชื่อบ้าน
- () ชื่อพ่อน (เช่าชื่อ)
- () บ้านเช่า
- () อาศัยผู้อื่นอยู่
- () ชื่อที่ดินไว้แล้ว

5. ข้อมูลผู้ทำธุรกรรมการค้า (เฉพาะผู้ที่ทำการผลิตและค้าขาย)

5.1 สินค้าที่ท่านขายอยู่ได้มาจาก

- () ผลิตเอง
- () รับจากที่อื่น (ระบุว่าใครที่ไหน).....

5.2 ท่านจำหน่ายสินค้าอย่างไร

- () ขายปลีกทั่วไป
- () ขายส่งภายในประเทศ (ให้ใครระบุ).....
- () ขายส่งต่างประเทศ (ระบุ).....

5.3 ท่านมีปัญหาเกี่ยวกับอาชีพของท่านอย่างไรในด้านต่อไปนี้

ก. ปัญหาการผลิตเอง.....

.....วิธีแก้.....

ข. ปัญหาการรับซื้อจากแหล่งอื่นอีกทีหนึ่ง.....

.....

.....วิธีแก้.....

ค. ปัญหาการขายปลีก.....

.....วิธีแก้.....

ง. ปัญหาการขายส่งในประเทศ.....

.....วิธีแก้.....

จ. ปัญหาการส่งต่างประเทศ.....
.....วิธีแก้.....
.....

6. ข้อมูลของผู้รับจ้าง (เฉพาะผู้ที่เป็่ันลูกจ้างเอกชนทั่วไป)

6.1 เจ้านายของท่านให้การดูแลท่านดีหรือไม่อย่างไร (เช่นการให้ลา
เมื่อมีธุระหรือเจ็บป่วย และการดูแลด้านสวัสดิการอื่น ๆ

.....
.....
.....

6.2 ท่านมีปัญหาเกี่ยวกับงานของท่านด้านใดบ้าง

.....
.....วิธีแก้ปัญหา.....

7. ข้อมูลของผู้รับราชการ

7.1 ท่านเป็นข้าราชการ

() ลูกจ้างประจำ

() ข้าราชการระดับ.....

7.2 ท่านได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาตัดเทียบกับคนอื่นหรือไม่

.....

7.3 ท่านได้รับการยอมรับจากผู้ใต้บังคับบัญชากับเพื่อนฝูงหรือไม่

.....

7.4 ในกรณีที่ท่านรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควรท่านแก้ไข
อย่างไร

กรณีเจ้านายไม่ยอมรับแก้ไขโดย.....

.....

กรณีลูกน้องไม่ยอมรับแก้ไขโดย.....

.....

8. ข้อมูลผู้มีอาชีพอื่น ๆ (ระบุ).....
8.1 ท่านมีปัญหาเกี่ยวกับอาชีพของท่านอย่างไร.....
.....
.....
ท่านแก้ปัญหาอย่างไร.....
.....
9. ไร้อะไร.....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทางด้านสังคมการเมือง

1. ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัด.....
2. สาเหตุที่ต้องมาจากบ้านเดิม.....
3. ท่านรู้จักที่ที่ท่านอยู่ปัจจุบันได้อย่างไร.....
4. ท่านเข้ากับชาวบ้านรอบ ๆ บ้านท่านหรือไม่.....
.....
ท่านแก้ปัญหาอย่างไร.....
.....
5. ท่านจะอย่างไรให้ลูกหลานของท่านอยู่กับเพื่อนบ้านได้โดยไม่มี
ปัญหาในอนาคต (อธิบาย).....
.....
.....
6. ปัจจุบันท่านมีทะเบียนบ้านหรือไม่.....
7. ท่านมีบัตรประจำตัวประชาชนหรือไม่.....
8. ถ้าท่านไม่มี ข้อ 6,7 ท่านทำอย่างไร.....
.....
.....

9. ทางราชการ (ระบุนหน่วยงาน).....
ได้ให้ความหวังว่าจะแก้ปัญหาให้ท่านหรือไม่อย่างไร.....
.....
10. ท่านมีเพื่อนต่างเผ่า (คนเมือง) ที่สนิทมากหรือไม่.....
(ถ้ามีตอบข้อ 11)
11. ท่านรู้จักเพื่อนได้อย่างไร.....
12. ท่านกับเพื่อนของท่านให้ความช่วยเหลือกันและกันในด้านใดบ้าง
(อธิบาย)
-
13. คนในครอบครัวของท่าน (โดยเฉพาะลูกหลาน) รู้จักสนิทกับครอบครัวของเพื่อนท่านหรือไม่แค่ไหน.....
.....

ส่วนที่ 4 ข้อมูลทางด้านสุขภาพ

1. ท่านป้องกันสุขภาพของท่านอย่างไร
- () ตมน้ำสุกคั้น (น้ำบ่อหรือน้ำฝน)
 - () ชื่อน้ำดื่ม
 - () กินอาหารที่สุกใหม่ ๆ หรืออุ่นเสมอ
 - () ป้องกันอาหารไม่ให้แมลงวันตอมและฝุ่นเกาะ
2. หากท่านเจ็บป่วย ท่านใช้วิธีการรักษาต่อไปนี้มาน้อยเพียงไร
- 2.1 การดูไข้ (Nchuav ge)
- () ไม่เคย () น้อย () ปานกลาง () มาก
- 2.2 ลงผี (ua neeb, ua dab, khawv koob)
- () ไม่เคย () น้อย () ปานกลาง () มาก
- 2.3 ใ้ยาสมุนไพร
- () ไม่เคย () น้อย () ปานกลาง () มาก

2.4 หาหมอกลิ้น

() ไม่เคย () น้อย () ปานกลาง () มาก

2.5 ไปโรงพยาบาลรัฐบาล

() ไม่เคย () น้อย () ปานกลาง () มาก

2.6 ไปโรงพยาบาลเอกชน

() ไม่เคย () น้อย () ปานกลาง () มาก

*** 2.7 ท่านได้สอบสิ่งที่ท่านทำให้อุณหภูมิร่างกายและปฏิบัติต่อหรือไม่.....

.....

ส่วนที่ 5 ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรม

1. ค่านิยมหรือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ

1.1 ท่านเชื่อว่า ผี (Dab) มีส่วนทำให้คนเราเจ็บป่วยและตายหรือไม่

.....

1.2 ท่านเชื่อหรือว่าการทำงานของท่านประสบความสำเร็จได้ก็

เพราะ มีวิญญาณบรรพบุรุษ (Dap Niam Dab Txiv) และ
วิญญาณพระภูมิ (Dab Teb Dab Chow)

.....

1.3 ท่านเชื่อหรือไม่ว่ายาสมุนไพรที่เรากำลังใช้กันอยู่ มีวิญญาณ (Dab
Tshuaj) เป็นเจ้าของคุ้มครองอยู่.....

1.4 ในชีวิตประจำวันของครอบครัวท่านยังปฏิบัติสิ่งต่อไปนี้หรือไม่

() การผูกข้อมือ

() การเรียกขวัญ (Hu plig)

() การลงผี (Ua neeb)

() การบน (Fiv Yeem, Pauj Yeem)

() พิธีศพแบบดั้งเดิม

() พิธีแต่งงานแบบดั้งเดิม

() พิธีปัดรังควาญ (Lwm Tauj, Lwm Sub)

- () เลี้ยงผี (Nyuj Dab)
- () ส่งผี (Xa Dab)
- () การระฆังอวูโส (Pe Tsiab)

1.5 ความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับรก ท่านเชื่อและปฏิบัติสิ่งต่อไปนี้หรือไม่

- () รกคือเสื้อแพรที่ผู้เป็นเจ้าของจะต้องมารับเมื่อถึงวันตาย
(Tsho Tsuj Tsho Npuag)
- () ผังรกของเด็กชายไว้ที่เสาหลัก
- () ผังรกของเด็กหญิงไว้ใต้เตียงนอน

1.6 สภาพบ้านในปัจจุบัน ถ้าท่านไม่สามารถผังรกของเด็กไว้ในบ้าน ท่านทำอย่างไร.....

1.7 ท่านรู้สึกว่าจะมีความผิด (Txhaum Dab) หรือไม่ที่ท่านไม่ได้ทำในข้อ 1.5

1.8 กรณีที่ท่านไม่ได้ผังรกเด็กไว้ตามข้อ 1.5 วันใดเมื่อสิ้นสุดชีวิตบุคคลนั้น ๆ ท่านคิดว่า วิญญาณเขาจะไปค้นหาเสื้อแพรได้หรือไม่.....

2. ด้านเนติกรรม กฎจารีตการควบคุมทางสังคม

2.1 ท่านยังมีกฎข้อห้ามต่อไปนี้หรือไม่ถ้าเชื่อ (/) ถ้าไม่เชื่อ (X)

- () แซ่เดียวกันจับกันและแต่งงานกันไม่ได้
- () ลูกสะใภ้ห้ามขึ้นบนแคร่เหนือกองไฟ (Nthab)
- () พ่อห้ามเข้าห้องนอนของลูกชายและลูกสะใภ้
- () ตระกูลหยางห้ามกินหัวใจสัตว์
- () เด็กห้ามกินเลือดไก่, หัวไก่และเครื่องในไก่
- () ห้ามทำสิ่งใด ๆ อันเป็นการลบหลู่บ่อน้ำ เต่าไฟ
- () ห้ามขำเครื่องมือทำมาหากินต่าง ๆ เช่น เครื่องมือตีเงิน มีด ขวาน ปืน ฯลฯ

2.2 ในการกระทำผิดต่อพวกเดียวกันท่านนิยมตัดสินด้วยวิธีใด

() เฆรจาดกลงกัน โดยให้ผู้ที่เป็กลางเป็นสื่อ

() มอบหมายให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองตัดสิน

2.3 ในการกระทำผิดต่อคนต่างกลุ่มท่านใช้วิธี

() เฆรจาดกลงโดยให้ผู้ที่เป็กลางเป็นสื่อ

() มอบหมายให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองตัดสิน

2.4 โดยทั่วไป ท่านตัดสินปัญหาความผิดต่อกันโดยประเพณีมั่ง

มากกว่าหรือโดยกฎหมายบ้านเมืองมากกว่าเพราะเหตุใด อธิบาย

.....

2.5 ท่านได้สอนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ (2.1-2.4) ให้ลูกเข้าใจหรือไม่อย่างไร

อธิบาย.....

3. ค่านศิลปธรรม

3.1 ท่านยังฟังเพลงมั่งเดิม แคนมั่ง และดนตรีอื่น ๆ หรือไม่

.....ฟังจากไหน.....

3.2 ท่านเข้าใจว่าแคนมั่งเกี่ยวข้องกับช่วงใดของชีวิต

() ตั้งแต่เกิดจนตลอดชีวิต

() ตั้งแต่วันตายจนกระทั่งวิญญาณไปพบวิญญาณปู่ย่าในปรภพ

3.3 ท่านรู้จักสิ่งต่อไปนี้หรือไม่ ถ้ารู้จัก (/) ถ้าไม่รู้จัก (X)

() จาง (Ncas) ใช้ประโยชน์อะไร.....

() ปี่ (Rajnpilaim) ใช้ประโยชน์อะไร.....

() ขลุ่ย (Rajntsia) ใช้ประโยชน์อะไร.....

3.4 ท่านฟังสิ่งเหล่านี้แล้วรู้เรื่องหรือไม่ ถ้ารู้เรื่อง (/) ไม่รู้เรื่อง (X)

() แคน (geej)

() จาง (Ncas)

() ปี่ (Raj Nplaim)

() ขลุ่ย (Raj Ntsia)

3.5 ท่านมีการสอนให้ลูกหลานรู้จักสิ่งต่าง ๆ (จาก 1-4) หรือไม่
แค่ไหน อธิบาย.....
.....
.....
.....
.....

4. ด้านวัฒนธรรม

4.1 ท่านทราบความหมายของแผ่นผ้ามัดลูก (Daim Nyias) อย่างไร
อธิบาย (อธิบายสั้นก็ได้).....
.....
.....

4.2 ท่านทราบความหมายของแผ่นผ้ารองหมอน (Noob Ncoos)
อย่างไร อธิบาย (ถ้านำหรืออธิบายนำได้).....
.....
.....

4.3 เพราะเหตุใด ตอนปีใหม่ มั่งจึงนำเอาปิ่น มีด ขวานมาตั้งไว้ข้าง
แท่นบูชาเพื่อรับการบูชา อธิบาย.....
.....
.....

4.4 ท่านทราบความหมายของวัตถุบางชิ้นในงานศพหรือไม่
ก. แคหรือมา (Nees) หมายถึง.....
.....
ข. รองเท้าไค้ญซง (Khau Ntuag) หมายถึง.....
.....
ค. ไกรองหมอน (Quib Rau Ncoo) หมายถึง.....
.....

4.5 ท่านได้สอนให้ลูกหลานของท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
(4.1-4.4) หรือไม่ จะมีการปรับใช้ในสภาพสังคมปัจจุบันหรือไม่
อย่างไร อธิบาย.....
.....
.....

ส่วนที่ 6 ความสัมพันธ์กับชุมชนเดิม

ท่านมีความสัมพันธ์กับชุมชนเดิมในด้านใดบ้าง (สัมพันธ์อย่างไร เช่น
ไปร่วม ไปช่วยงาน ไปช่วยจัดการ ให้อธิบาย พอเข้าใจ)

1. งานปีใหม่ ท่านมีความสัมพันธ์อย่างไร.....
.....
.....
2. งานศพ.....
.....
.....
3. งานแต่งงาน.....
.....
.....
4. งานพัฒนาชุมชน.....
.....
.....
5. ท่านสอนลูกหลานให้เข้าใจและปฏิบัติตาม (1-4) หรือไม่อย่างไร.....
.....

**ประมวณภาพเกี่ยวกับการปรับตัว
ทางวัฒนธรรม**

(บน) พิธีเชิญแขกผู้มีเกียรติขึ้นนั่งโต๊ะในพิธีตั้งชื่อใหม่
(ล่าง) แขกผู้มีเกียรติขณะนั่งโต๊ะพิธี
(ความสัมพันธ์กับชุมชนเดิม)

ผู้หญิงม้ง(บน) และผู้ชายม้ง (ล่าง) กับพิธีศพแบบดั้งเดิม
(ความสัมพันธ์กับชุมชนเดิม)

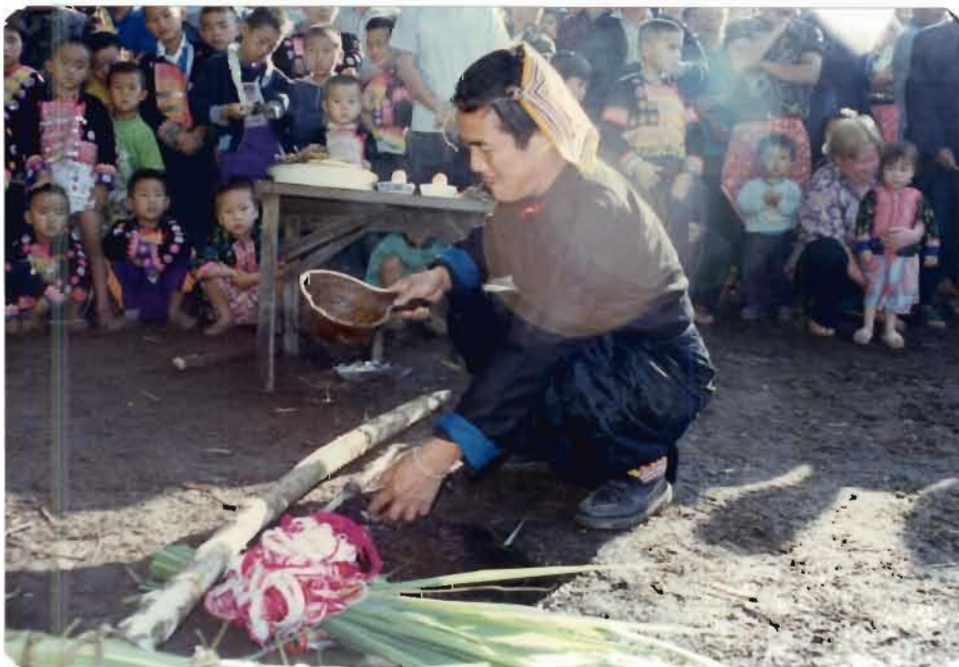

(บน) กลุ่มชาวม้งในเมืองเชียงใหม่กลับไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์ หรือ
หลี้อเต้า ณ ชุมชนเดิมบ้านคอยปุย

(ล่าง) หมอผีกำลังใช้น้ำดับชั้นผ้าที่กำลังไหม้เป็นการแสดงการขับไล่

และ

ตัดขาดผีร้ายให้ออกไป (ความสัมพันธ์กับชุมชนเดิม)

(บน) สะพานขวัญ การรักษาโรคโดยพิธีกรรมอ้วเน้ง (Shamanism)

(ล่าง) พืชสมุนไพรสมานกระดูก ยามหัตถ์จรรยาของชาวม้ง
ค้นพบที่ดอยสุเทพ-ปุย

- (บน) ยาน่าตัวตายของชาวม้งที่ได้รับความนิยมว่า "พืชกระชากวิญญาณ" หรือ "Soul Snatcher Plant". ค้นพบใกล้ภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก
- (ล่าง) ยาช่วยให้มีบุตร และสามารถกำหนดเพศบุตรได้ด้วย พบที่คอยสุเทพ-ปุย

(บน) คนชราชาวม้งในชุมชนเมืองเชียงใหม่ หัตถกรรมพื้นบ้าน
และการเลี้ยงดูหลาน
(ล่าง) จรัล แซ่หว่าง กับธุรกิจการรับซื้อผัก

(บน) ผู้ชายม้งกับการหล่อรูปเรซิน
(ล่าง) ผู้หญิงม้งกับการขัดและย้อมสีรูปเรซิน

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - สกุล นายเลิศ ฤทธิเนติกุล

ประวัติการศึกษา - ชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก 2514
- ชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2519
- ชั้นปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2524
- ชั้นปริญญาโท วท.ม. (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2538

ทุนการศึกษา - กองทัพบก ผ่านกองทัพภาคที่ 3
- สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถอลิซาเบธที่ 2 แห่งสหราชอาณาจักร
- รัฐบาลออสเตรเลีย ผ่านโครงการเกษตรที่สูงไทย-ออสเตรเลีย
- มูลนิธิธารน้ำใจ
- มจ.ภิศเดช รัชนี (โครงการหลวง)
- พล.ต.ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
- คุณกอบชัย ซอโสตถิกุล (ทุนวิจัยวิทยานิพนธ์ปริญญาโท)

ประวัติการทำงาน - เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรโครงการเกษตรที่สูงไทยสหประชาชาติ 2525
- หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านช่วงเดือน-ค.ย. 2526-2529
- หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านแม่สาใหม่ กรมประชาสงเคราะห์ 2530
- หัวหน้าหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวบ้านขุนวาง 2531-2534
- หัวหน้างานโครงการร่วมต่างประเทศและโครงการพิเศษ 2538-ปัจจุบัน